

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

_____ Жанна ОЛЕКСІЧ
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійної програми
«Облік і аудит»

на тему «Облік та контроль виробничих запасів»

Здобувачки групи ОПд-01р Морозової Наталії Сергіївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

(підпис)

Наталія МОРОЗОВА
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник Ст. викладачка, к.е.н., доцентка Олеся МІРОШНИЧЕНКО
(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

К.е.н., доцент

_____ Жанна ОЛЕКСІЧ

Підпис

Ініціали, прізвище

« ____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

(спеціальність 071 «Облік і оподаткування»)

студенту освіти 4 курсу групи ОПд-01р

Морозової Наталії Сергіївни

1. Тема роботи: «Облік та контроль виробничих запасів», затверджена наказом по університету від «31» травня 2024 р. № 0613-VI.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «31» травня 2024 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: дослідження теоретичних питань обліку виробничих запасів, організаційних особливостей ведення та контролю виробничих запасів на прикладі обраного підприємства (СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»), розробка певних рекомендацій для удосконалення обліку та контролю виробничих запасів.
4. Об'єкт дослідження: процес обліку та контролю виробничих запасів.
5. Предмет дослідження: сукупність теоретичних і практичних аспектів обліку та контролю виробничих запасів.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах фахових видань та науково-практичних конференцій, результатах наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, монографічних дослідженнях, нормативно-правових документів, періодичних виданнях, офіційних інтернет-ресурсів, а також на матеріалах СТОВ «ДРУЖБА-НОВА».
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

Розділ 1 «Теоретико-економічні основи виробничих запасів, їх ознаки як предмета обліку та контролю» - до 20 лютого 2024р.

У розділі 1 дослідити економічну сутність, класифікацію, джерела та функції виробничих запасів; ознайомитися із особливостями оцінки та визнання виробничих запасів; вивчити основи організації внутрішнього контролю виробничих запасів на підприємствах.

Розділ 2 «Організація та методика обліку і контролю виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»» - до 12 березня 2024 р.

У розділі 2 проаналізувати фінансовий стан СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»; розглянути тенденції та проблемні аспекти обліку та контролю виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»; надати рекомендації щодо оптимізації процесів обліку та контролю виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА».

8. Консультації з роботи.

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання «29» січня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

Олеся МІРОШНИЧЕНКО
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Завдання до виконання одержав

Наталія МОРОЗОВА
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«Облік та контроль виробничих запасів»

здобувачки Морозової Наталії Сергіївни

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 57 сторінках, зокрема список використаних джерел із 26 найменувань, який розміщено на 4 сторінках. Робота містить 3 таблиці, 22 рисунків а також 7 додатка, розміщених на 7 сторінках.

Тема дослідження є актуальною, оскільки розглядає фундаментальні аспекти управління запасами, які безпосередньо впливають на фінансовий стан підприємства, ефективність діяльності та відповідність нормативним нормам. Належний облік і контроль виробничих запасів мають вирішальне значення для оптимізації розподілу ресурсів, мінімізації витрат і забезпечення своєчасної доступності товарів, що сприяє загальній ефективності організації та конкурентоспроможності.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних питань обліку виробничих запасів, організаційних особливостей ведення та контролю виробничих запасів на прикладі обраного підприємства (СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»), розробка певних рекомендацій для удосконалення обліку та контролю виробничих запасів.

Об'єктом дослідження є процес обліку та контролю виробничих запасів.

Предметом кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних і практичних аспектів обліку та контролю виробничих запасів.

Для досягнення поставленої мети та завдань були використані такі методи дослідження: спостереження, порівняння, розрахунок, узагальнення, абстрагування, аналіз, синтез, системний, метод індукції та дедукції тощо.

За результатами дослідження було зроблено декілька висновків:

1. Ефективний облік і контроль виробничих запасів мають вирішальне значення для підтримання ефективності роботи та забезпечення економічної безпеки підприємств.

2. Часто виникають розбіжності між залишками фізичних запасів і обліковими записами, що призводить до проблем з точною їх оцінкою.

3. Відсутність кодування матеріальних цінностей, недостатнє інформаційне забезпечення, неефективний документообіг є найбільшим недоліком обліку запасів.

4. Впровадження процедур документування та процесів перевірки може підвищити точність і надійність даних інвентаризації.

5. Проведення внутрішніх перевірок інвентаризації та контрольних тестів має важливе значення для виявлення розбіжностей, зниження ризиків та оптимізації процесів контролю запасів.

6. Використання технологій, системи автоматизації, може оптимізувати практику управління запасами та підвищити операційну продуктивність.

7. Рекомендації щодо вдосконалення управління запасами, такі як стандартизована документація, процеси перевірки та впровадження технологій, можуть підвищити операційну ефективність і фінансову точність.

Впроваджуючи ці рекомендації, підприємства можуть підвищити фінансову прозорість, покращити процеси прийняття рішень та оптимізувати операційну ефективність і прибутковість. Потрібні подальші дослідження та вивчення інноваційних стратегій для вирішення поточних проблем і покращення практики управління запасами в різних секторах бізнесу.

Одержані результати можуть бути використані підприємством для покращання організації та методології обліку і контролю виробничих запасів.

Ключові слова: виробничі запаси, запаси, облік виробничих запасів, контроль виробничих запасів, облік, контроль, оцінка виробничих запасів.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024 рік. Рік захисту роботи – 2024 рік.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1. Теоретико-економічні основи виробничих запасів, їх ознаки як предмета обліку та контролю.....	9
1.1 Економічна сутність, класифікація, джерела та функції виробничих запасів	9
1.2 Оцінка виробничих запасів	14
1.3 Організація контролю виробничих запасів на підприємствах	17
2. Організація та методика обліку і контролю виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА».....	25
2.1 Організаційно-економічна характеристика СТОВ «ДРУЖБА-НОВА».....	25
2.2 Організація первинного, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»	32
2.3 Проблемні аспекти та удосконалення обліку та контролю виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»	36
Висновки	45
Список використаних джерел.....	47
Додатки	51

ВСТУП

Виробничі запаси є основоположним елементом у портфелі активів компанії та мають найважливіше значення в її операційній структурі. Будучи основою виробництва та надання послуг, ці запаси являють собою матеріальні активи, які мають вирішальне значення для задоволення попиту, підтримки діяльності та збільшення прибутку. Їх ключова роль виходить за межі простої інвентаризації; вони втілюють суть здатності компанії виконувати замовлення, доставляти товари та задовольняти клієнтів. У цьому контексті розуміння їхнього управління, оптимізації та стратегічного використання стає найважливішим для забезпечення загального успіху та конкурентоспроможності організації.

Вивчаючи облік та контроль виробничих запасів, підприємства можуть оптимізувати операції, покращити фінансовий менеджмент і, зрештою, підвищити свою загальну конкурентоспроможність і прибутковість.

Чималий відбиток у дослідження питань обліку виробничих запасів зробили такі вітчизняні теоретики, як Подолянчук О.А. [15], Дмитренко А.В. [5] Коваль Н.І. [10], Бержанір І.А. [1], Бондарено Н.М. [2], Рубан Л.О., Яковенко Т.І. [19], зокрема питаннями оцінки даних видів активів займалися такі науковці як, Куць Т.В., Басиста С.А. [11], Домбровська Н.Р. [6], Супрунова І.В., Кирилюк Б.І. [22] та ін. Проте аналіз їх досліджень свідчить про те, що є окремі теоретичні положення та базові аспекти обліку виробничих запасів, які потребують доопрацювання, залишаються предметом дискусії.

Питання контролю виробничих запасів розглядаються провідними вченими, фахівцями з практичним досвідом роботи як: Подмешальська Ю.В., Бабак С.С. [14], Макаренко А.П. [4], Бондаренко Н.М., Сімон Г.С. [3] та ін. Перегляд численних публікацій щодо фундаментальних теоретичних засад управління запасами, а також його організаційних методів і практики підкреслив необхідність удосконалення методології його впровадження.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження теоретичних питань обліку виробничих запасів, організаційних особливостей ведення та контролю виробничих запасів на прикладі обраного підприємства (СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»), розробка певних рекомендацій для удосконалення обліку та контролю виробничих запасів.

Поставлена мета призвела до визначення кількох завдань, які розглядаються в цьому дослідженні:

- з'ясування економічної сутності, систематизація та класифікація виробничих запасів;
- дослідження різних методів оцінки запасів;
- здійснення аналізу оборотних активів в частині виробничих запасів підприємств;
- розгляд порядку первинного, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів;
- вивчення практичних аспектів здійснення контролю за виробничими запасами;
- розробка пропозицій щодо поліпшення обліку та контролю за виробничими запасами.

Об'єктом дослідження є процес обліку та контролю виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА».

Предметом кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних і практичних аспектів обліку та контролю виробничих запасів.

Для розробки даної роботи були використані такі методи, як: спостереження, порівняння, обчислення, узагальнення, абстрагування, аналіз, синтез, системний метод, метод індукції та дедукції тощо.

Базою опрацювання є закони і положення України, що уніфікують облік та контролю виробничих запасів, допоміжні ресурси, веб-сторінки. Базою для дослідження виступають публікації вітчизняних та іноземних науковців із питань обліку та контролю виробничих запасів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ, ЇХ ОЗНАКИ ЯК ПРЕДМЕТА ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ

1.1 Економічна сутність, класифікація, джерела та функції виробничих запасів

Компанії всіх форм власності та секторів економіки покладаються на виробничі запаси, які складають значну частину їхніх активів. В окремих галузях витрати на матеріальні ресурси можуть становити до 60% загальних витрат, значно перевищуючи собівартість продукції. Так, розумно керуючи цими поточними активами, наглядаючи за їх рухом і ведучи вірні записи, компанії можуть прагнути до досягнення позитивних фінансових результатів, що є основною метою більшості підприємств.

Передусім розуміння економічної категорії «запаси» та її підрозділів має вирішальне значення для ведення точного обліку запасів. Це розуміння ґрунтується на вітчизняних (П(С)БО) стандартах бухгалтерського обліку і міжнародних (М(С)БО), а також академічній літературі, авторами якої є вчені та теоретики.

Термін «запаси» з'явився разом із прийняттям законодавства про бухгалтерський облік у 1990-х роках, національні стандарти якого узгоджені з міжнародними принципами. Теоретичні основи обліку запасів та їх відображення у фінансовій звітності викладені в П(С)БО 9 «Запаси» [17] та М(С)БО 2 «Запаси» [13]. Звідси, на рисунку 1.1 наведено аналіз визначення категорії «запас» за цими стандартами.

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси», запаси - це активи, які	Згідно з М(С)БО 2 «Запаси», запаси - це активи, які
<ul style="list-style-type: none"> • утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності • перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва • утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством 	<ul style="list-style-type: none"> • утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу • перебувають у процесі виробництва для такого продажу • існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг

Рисунок 1.1 – Розмежування категорії «запаси» згідно з П(С)БО 9 та М(С)БО 2

Джерело: складено автором на основі [13,17]

Таким чином, як вітчизняні, так і міжнародні стандарти сходяться на схожому економічному тлумаченні, підкреслюючи узгодженість між національною та світовою практикою бухгалтерського обліку. Для всебічного дослідження категорії «виробничі запаси» наукова література пропонує безліч перспектив і концепцій. Однак важливо визнати, що кожна інтерпретація в рамках наукового дискурсу представляє власну точку зору. У додатку А упорядковано та представлено тлумачення поняття «виробничі запаси» як з вітчизняної, так і закордонної точок зору.

Дослідники відзначають, що в економічній літературі зустрічаються різноманітні трактування предмета дослідження. Так, думки науковців щодо визначення терміну «виробничі запаси» дещо відрізняються у формулюванні, однак, незважаючи на це, вони сходяться на думці, що виробничі запаси охоплюють низку матеріалів і комплектуючих, необхідних для операційної діяльності підприємства, які значною мірою сприяють виробничому процесу та якості продукції.

Виробничі запаси походять з різних джерел і надходять на склади компанії, що вимагає чітких процедур бухгалтерського обліку для підприємств (рис. 1.2). Класифікація джерел формування виробничих запасів

дозволяє підприємству систематично організувати звітність, визначити належність виробничих запасів з окремих джерел, посилити контроль за ними, підкреслити необхідність збільшення або зменшення кількості запасів з конкретних джерел.

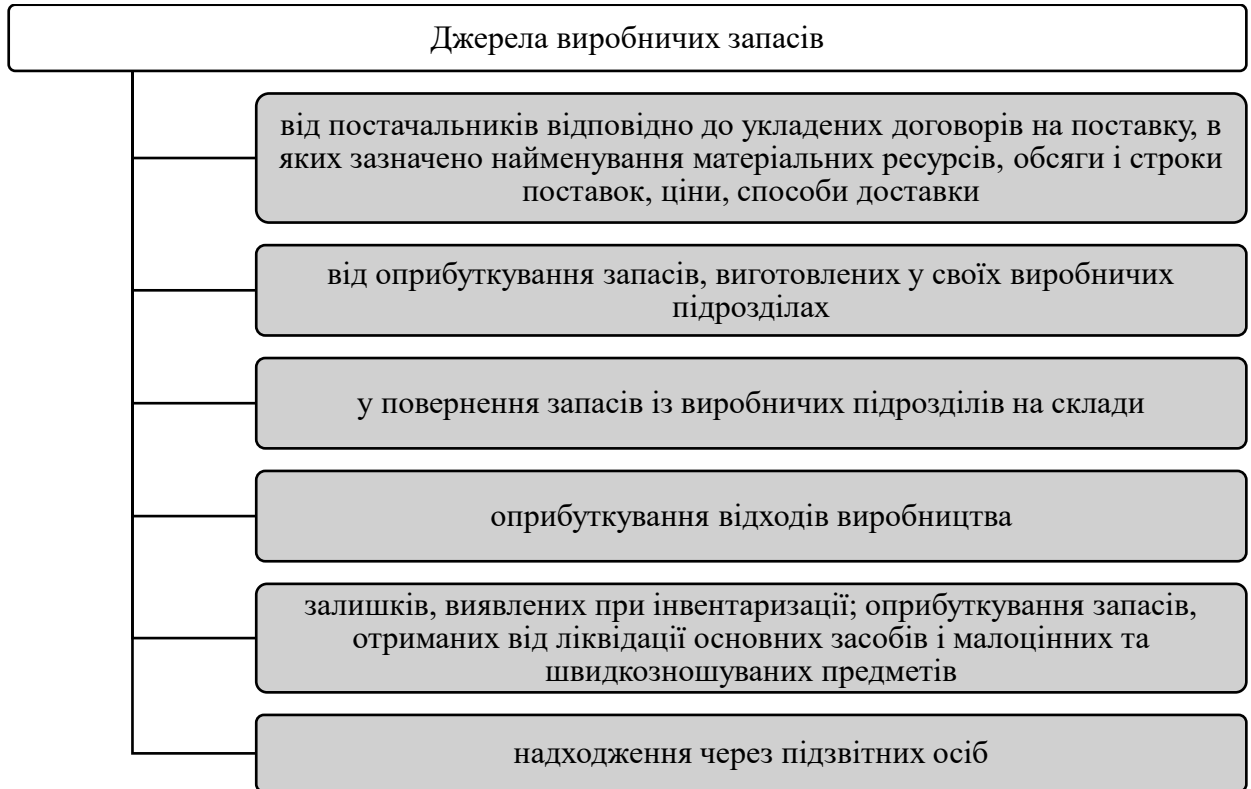

Рисунок 1.2 – Джерела виробничих запасів

Джерело: складено автором на основі [7]

Вирішальною вимогою до обліку виробничих запасів є встановлення логічно обґрунтованої класифікації запасів. Така класифікація необхідна для ефективної організації та управління складським та аналітичним обліком, а також для полегшення нормування, планування, аналізу, управління запасами та інших операційних потреб у компаніях. Так, Бондаренко Н.М. [2] запропонувала власну узагальнену класифікацію виробничих запасів, яка об'єднує у собі найконцептуальніші ознаки для потреб управління (рис. 1.3).

За призначенням і причинами утворення	<ul style="list-style-type: none"> • Постійні • Сезонні
За місцем знаходження	<ul style="list-style-type: none"> • Складські • У виробництві • У дорозі
За рівнем наявності на підприємстві	<ul style="list-style-type: none"> • Нормативні • Понаднормові
За наявністю на початок і кінець звітної періоду	<ul style="list-style-type: none"> • Початкові • Кінцеві
Відносно до балансу	<ul style="list-style-type: none"> • Балансові • Позабалансові
За ступенем ліквідності	<ul style="list-style-type: none"> • Ліквідні • Неліквідні
За походженням	<ul style="list-style-type: none"> • Первинні • Вторинні
За обсягом	<ul style="list-style-type: none"> • Вільні • Обмежені
За сферою використання	<ul style="list-style-type: none"> • У сфері виробництва • У невиробничій сфері

Рисунок 1.3 – Класифікація виробничих запасів

Джерело: [2]

Звідси, на думку вченої, наведена класифікація запасів слугує виконанню основних завдань обліку та контролю за виробничими запасами, до яких належать:

1. Забезпечення точного документування руху виробничих запасів.
2. Пильний нагляд щодо гарантування повну та своєчасну реєстрацію виробничих запасів, а також їх збереження в місцях зберігання та на всіх етапах обробки.
3. Забезпечення відповідності складських запасів встановленим нормам.
4. Встановлення достовірної оцінки виробничих запасів.
5. Розрахунок фактичної собівартості використаних матеріалів та їх залишків.

6. Реєстрація операцій, пов'язаних з оприбуткуванням та використанням виробничих запасів, у системі бухгалтерського обліку.

Даний перелік також сприяє отриманню інформації для управління виробничими запасами, спрямовані на підтримку безперебійного виробничого процесу, сприяння збуту продукції, одночасно мінімізуючи поточні витрати на технічне обслуговування та забезпечуючи ефективний контроль руху запасів.

Виробничі запаси виконують кілька важливих функцій у діяльності компанії, які описані на рис.1.4.

Сприяння виробництву	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення необхідною сировиною, компонентами та матеріалами, що необхідні для виробництва товарів або надання послуг.
Задоволення попиту клієнтів	<ul style="list-style-type: none"> • Підтримуючи достатній рівень готової продукції на складі, компанії можуть оперативнo виконувати замовлення клієнтів і задовольняти ринковий попит
Згладжування коливань виробництва	<ul style="list-style-type: none"> • Виступають як буфер проти коливань попиту, затримок виробництва або збоїв у ланцюзі поставок
Підтримка своєчасного виробництва	<ul style="list-style-type: none"> • Для компаній, які використовують технологію своєчасного виробництва, виробничі запаси мають вирішальне значення для синхронізації пропозиції з попитом. Вони дозволяють економно керувати запасами, одночасно забезпечуючи плавний потік виробництва
Мінімізація витрат	<ul style="list-style-type: none"> • Оптимізація виробничих запасів допомагає мінімізувати витрати на утримання запасів, такі як витрати на зберігання, старіння та транспортування.
Підвищення операційної гнучкості	<ul style="list-style-type: none"> • Виробничі запаси пропонують операційну гнучкість, забезпечуючи здатність швидко реагувати на зміну ринкових умов, уподобань клієнтів або несподівані збої в ланцюжку постачання
Сприятливий ефект масштабу	<ul style="list-style-type: none"> • підтримка оптимального рівня виробничих запасів дозволяє компаніям використовувати переваги ефекту масштабу при закупівлі сировини та компонентів, що призводить до економії коштів

Рисунок 1.4 – Функції виробничих запасів

Джерело: складено автором на основі [2]

Таким чином, виробничі запаси відіграють вирішальну роль у забезпеченні безперебійної роботи підприємств, підтримці виробничих процесів, задоволенні потреб клієнтів та оптимізації операційної ефективності та фінансових показників.

Підсумовуючи, розуміння важливості виробничих запасів та їх різноманітних функцій, від полегшення виробничих процесів до задоволення попиту клієнтів і мінімізації витрат, є важливим для ефективного управління запасами. Класифікація виробничих запасів дає можливість підприємствам організувати і вести складський і аналітичний облік, забезпечуючи дотримання нормативів і точну оцінку. Крім того, визначення різних джерел виробничих запасів дозволяє стратегічно планувати та ефективно використовувати ресурси. Завдяки комплексному розгляду цих аспектів компанії можуть оптимізувати свої практики управління запасами, підвищити операційну ефективність і, зрештою, покращити свою конкурентоспроможність і фінансові показники в динамічному бізнес-середовищі.

1.2 Оцінка виробничих запасів

Основна мета бухгалтерського обліку полягає в тому, щоб надати внутрішнім і зовнішнім зацікавленим сторонам доречні та адекватні дані для аналізу та підтримки обґрунтованих управлінських рішень у конкурентному середовищі. Одночасно для підприємств вкрай важливо проводити своєчасну та точну оцінку виробничих запасів, генерувати вичерпну інформацію щодо наявних запасів, встановлювати їх мінімальну вартість та забезпечувати їх раціональне використання відповідно до встановлених стандартів. Дійсно, безперебійне функціонування виробничої діяльності залежить від наявності запасів, що робить управління ними незамінним і безперервним процесом.

Розглядаючи запаси як активи, важливо дотримуватися тих самих критеріїв, які застосовуються для визнання інших активів. Запаси можуть бути визнані активами, якщо існує ймовірність ведення підприємством майбутньої господарської діяльності, пов'язаної з їх використанням або продажем, і їх вартість може бути достовірно визначена.

Ураховуючи різноманітний характер виробничих запасів, що впливає з різних аспектів діяльності підприємства, необхідний широкий спектр оцінок. Оцінка передбачає звичайний метод перетворення статей бухгалтерського обліку в грошові одиниці для відображення їх загальної вартості на підприємстві. Цей процес переводить натуральні показники у вартісні. Оцінка виробничих запасів є основною, оскільки забезпечує достовірність облікової інформації щодо економічних показників. Оцінка запасів завжди передбачає грошовий вимір і заслуговує на особливу увагу через їх значну частку в активах, що впливає на собівартість виробленої продукції і, як наслідок, на визначення фінансових результатів.

Відповідно до положень П(С)БО 9 «Запаси» оцінка запасів відбувається в три етапи: при надходженні, при списанні та на дату балансу. Приймаючи рішення про метод оцінки, слід враховувати такі важливі фактори, як фінансовий стан компанії, ціноутворення, рівень інфляції, умови продажу та вимоги податкового законодавства.

Витрати, понесені на створення та підготовку запасів до використання за призначенням, становлять первісну вартість цих активів. Первісна вартість визначається історично, середньозваженою, справедливою, за нормами тощо. Придбані виробничі запаси обліковуються на балансі підприємства за первісною вартістю, сформульованою виходячи з джерела їх придбання.

Основним джерелом придбання запасів для підприємства є закупівля, при цьому первісна вартість включає фактичні витрати, такі як платежі постачальникам згідно з договірними умовами, митні збори, непрямі податки, транспортування, витрати на постачання та інші пов'язані витрати на переробку та підвищення якості запасів і технічні характеристики. На

кожному етапі активного перетворення товарно-матеріальні цінності набувають не тільки нової форми, але й нової вартості, відповідно з самого початку формуючи свою початкову вартість.

Отже, первісна вартість запасів формується починаючи із стадії закупівлі, транспортування і зберігання цих запасів до моменту передачі їх у виробництво.

Так, формування первісної вартості запасів починається з етапу їх придбання, транспортування та зберігання до передачі у виробництво. На дату балансу запаси повинні бути оцінені за найменшою з двох величин: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації, яка являє собою чисту суму, яку очікують отримати після продажу запасів, розраховану як ціну продажу мінус витрати на продаж і завершення виробництва.

Вибуття запасів охоплює не тільки їх вивезення з підприємства, але й такі дії, як передача матеріалів у виробництво або готової продукції з цеху на склад. Бухгалтерський облік пропонує п'ять методів оцінки вибуття запасів: ідентифікована вартість, середньозважена вартість, ФІФО, стандартні витрати та ціна продажу (додаток Б).

Вибір того чи іншого методу вибуття запасів залежить від таких важливих факторів, як технологія використання продукції, умови експлуатації та облікова політика підприємства. Кожен метод має власний набір переваг і недоліків, що перешкоджає ідентифікації універсально кращого методу, застосовного в усіх сценаріях. Ефективність обраного методу залежить від різних факторів, у тому числі від своєчасного забезпечення виробничими ресурсами, відносин з постачальниками, правильності прийняття рішень.

Отже, оцінка запасів є основною передумовою їх обліку, яка має суттєвий вплив на визначення собівартості виробництва. Причому в бухгалтерському обліку відображаються лише ті факти, які отримали грошову оцінку. Оцінка виробничих запасів є основним інструментом забезпечення достовірності облікової інформації щодо економічних результатів і формує такі форми бухгалтерської звітності, як баланс і звіт про фінансові результати.

Таким чином, вибір методу оцінки повинен бути виваженим і зваженим рішенням для кожного підприємства.

1.3 Організація контролю виробничих запасів на підприємствах

У наших сучасних умовах підприємства повинні виробляти конкурентоспроможну продукцію як для внутрішнього, так і для зовнішнього ринку. Кожне підприємство прагне створити ефективну політику управління виробничими запасами, оскільки вони є основоположними для забезпечення виробничого процесу. Їх раціональне використання може підвищити ефективність виробництва. Отже, актуальними є питання аудиту виробничих запасів та необхідності підвищення його ефективності.

Аудит виробничих запасів є невід'ємною частиною загального аудиту, оскільки ці активи складають значну частину ресурсів компанії та відіграють вирішальну роль у формуванні її витрат, істотно впливаючи на рентабельність виробництва.

У численних нормативних документах викладено основні принципи організації обліку запасів суб'єктів господарювання. До них належать: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [16], НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 9 «Запаси», Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [2424], Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [25], Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [26] тощо.

Метою аудиту виробничих запасів є надання висновку аудитора про те, чи відповідає фінансові дані щодо руху та залишків запасів у всіх визначальних аспектах положенням, які регулюють її підготовку та розкриття

користувачам. Виходячи з цієї мети, основні завдання аудиту виробничих запасів проілюстровані на рис. 1.5.

1. Забезпечити дотримання чинного законодавства щодо операцій з виробничими запасами.
2. Перевірити достовірність оприбуткування основних засобів у складі запасів згідно з П(С)БО №9 «Запаси».
3. Підтвердити правильність формування первісної вартості запасів.
4. Дослідити стан ведення складського господарства запасів.
5. Встановити повноту і достовірність обліку надходження запасів по різних каналах.
6. Підтвердити або спростувати доцільність обраного підприємством способу списання запасів на витрати.
7. Перевірити дотримання встановлених норм використання запасів у виробництві.
8. Перевірити достовірність і повноту обліку господарських операцій, пов'язаних з вибуттям запасів різними каналами.
9. Перевірити правильність віднесення вартості запасів, використаних у виробництві.

Рисунок 1.5 – Завдання аудиту виробничих запасів

Джерелами інформації у відношенні з аудитом виробничих запасів є внутрішні нормативні та загальні документи бізнес-одиниці, облікова політика з обліку запасів, договори з відповідальними особами та контрагентами, первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, оперативна, статистична та фінансова звітність. Вибір методології аудиту запасів починається з розуміння суб'єкта господарювання та концептуальних основ його фінансової звітності.

Аудит виробничих запасів передбачає вивчення кількісних і якісних характеристик, відповідності зберігання, норм собівартості продукції, показників бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Додаток В описує етапи аудиту виробничих запасів. Практичне застосування цієї послідовності та етапів аудиту не лише подолає обмеження незалежної перевірки, але й покращить ідентифікацію потенційних ризиків, проблем та випадків шахрайства. Він сприяє комплексній методології аналізу

господарської діяльності, тим самим покращуючи якість аудиту та достовірність аудиторського звіту.

Враховуючи специфіку діяльності підприємства, аудит виробничих запасів має бути зосереджений на перевірці поглядів керівництва щодо цих складових оборотних активів, представлених у фінансовій звітності, з використанням відповідних методів і процедур. На рисунку 1.6 наведено основні методи та прийоми, які використовуються при аудиті виробничих запасів.

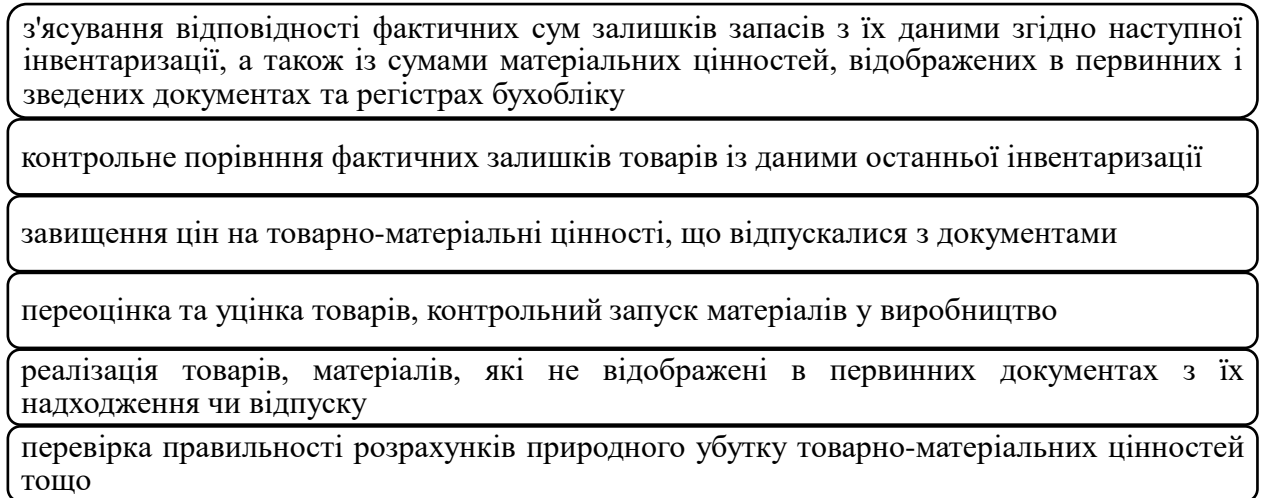

Рисунок 1.6– Базисні способи й прийоми для аудиту виробничих запасів

Розвиток виробництва залежить від здатності виробляти конкурентоспроможну продукцію та продавати її як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. Центральним у цьому процесі є наявність і ефективне використання значних запасів, які формують основу готових виробів [21, с. 84].

Звідси придбання ресурсів для виробництва якісних товарів і надання послуг потребує значних фінансових інвестицій, особливо на підприємствах, які мають різноманітний асортимент продукції. Впровадження на підприємстві добре структурованих механізмів внутрішнього контролю за запасами сприяє сумлінному обліку, відповідальному зберіганню та

розумному використанню товарно-сировинних запасів. Ретельно розроблена система внутрішнього контролю запасів на рівні документації служить стримуючим фактором від непотрібних витрат, незаконного привласнення та неналежної поведінки персоналу, таким чином запобігаючи потенційним штрафам.

Внутрішній контроль призначений для узгодження конкретних цілей з управлінськими рішеннями, головною метою якого є об'єктивна оцінка поточного стану суб'єкта господарювання, а також виявлення та пом'якшення факторів, що перешкоджають реалізації цілей. Він є невід'ємним компонентом системи управління, оскільки систематичний нагляд за матеріальними активами, їх оптимальним використанням і пов'язаними з ними операціями та процесами у виробництві та збуті є необхідними для ефективного управління. Крім того, внутрішній контроль являє собою систему безперервного моніторингу, що забезпечує ефективність, законність і доцільність господарської діяльності, а також збереження фінансових і матеріальних цінностей [12, с. 146].

На основі проведеного дослідження Бондаренко Н.М. та Сімон Г.С. [3] окреслили основні завдання внутрішнього контролю за складськими операціями (рис. 1.7).

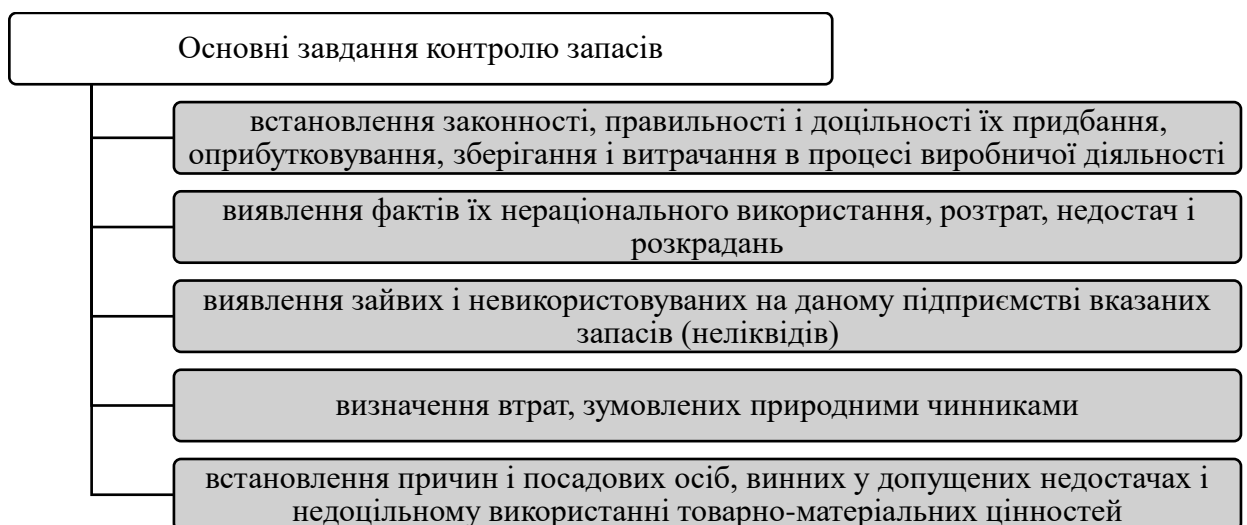

Рисунок 1.7 – Основні завдання контролю запасів на підприємстві

Джерело: [3, с. 97]

Тому для ефективного вирішення поставлених завдань на підприємствах доцільно здійснювати нагляд за виробничими запасами у визначеній послідовності, узгоджуючи її зі стадіями господарських операцій: закупівля, виробництво, реалізація (рис. 1.8).

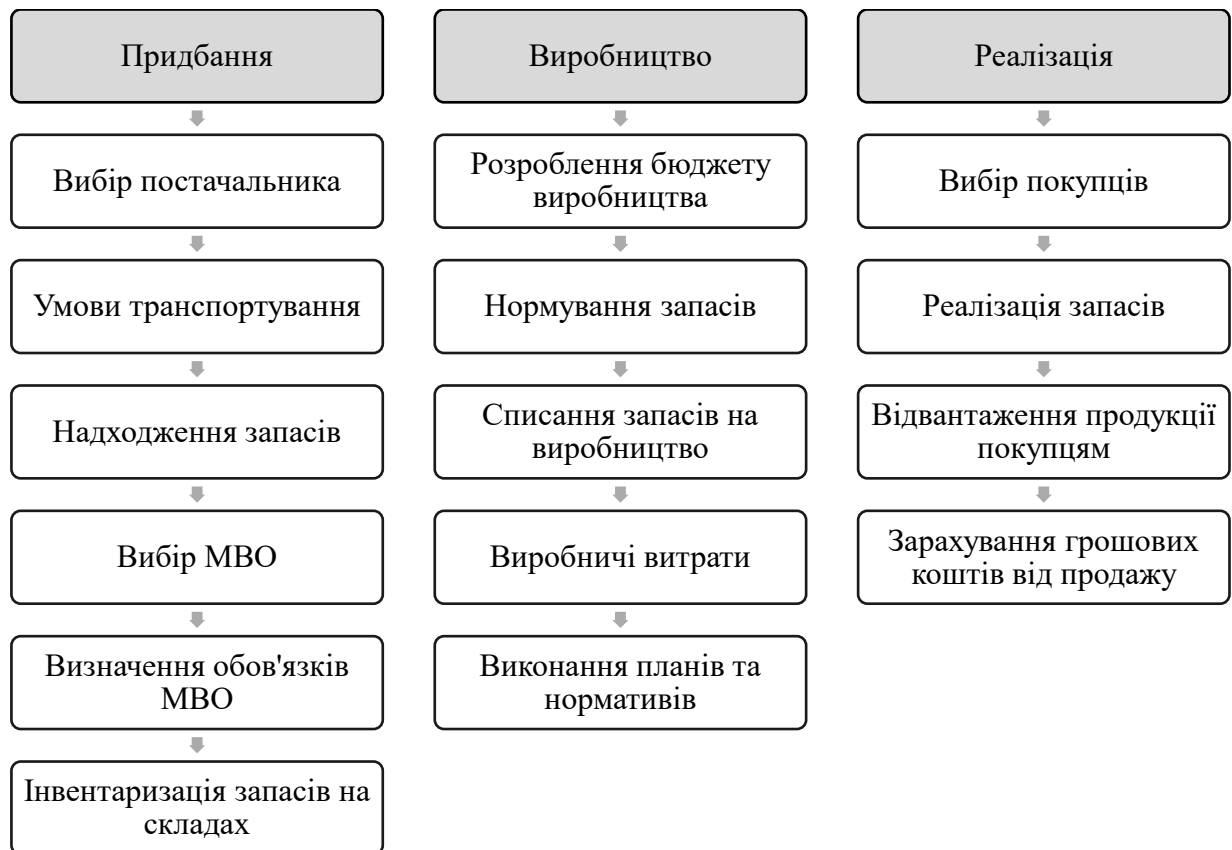

Рисунок 1.8 – Порядок проведення внутрішнього контролю запасів у розрізі процесів господарської діяльності підприємства

Джерело: складено автором на основі [20]

Здійснюючи внутрішній контроль за придбанням запасів, важливо контролювати кожен етап процесу, оскільки від селекції постачальника залежить якість закуплених запасів і виготовленої продукції.

При надходженні запасів важливо перевірити їх своєчасну поставку відповідно до умов договору та відповідність заданим кількісним та якісним характеристикам. Після завантаження на склад призначається відповідальна особа для запобігання крадіжці. В обов'язки цієї особи входить забезпечення

збереження майна та несення матеріальної відповідальності у разі виявлення недоліків.

Інвентаризація на складах допомагає виявити надлишки або нестачі, забезпечує дотримання умов зберігання запасів. Це надає інформацію для прийняття нових управлінських рішень щодо внутрішнього контролю.

Протягом усього подальшого господарського процесу для забезпечення безперебійного проходження виробничого циклу необхідні певні контрольні дії. Важливо визначити планові витрати, враховуючи всі необхідні запаси і додаткові витрати на виробництво.

Необхідний також контроль за нормуванням списання запасів на виробництво та оприбуткуванням готової продукції з виробництва. Крім того, моніторинг фактичних виробничих витрат має вирішальне значення, оскільки вони впливають на собівартість виробленої продукції.

Забезпечення дотримання всіх раніше розроблених планів і положень є необхідним, оскільки відповідність свідчить про ефективний порядок внутрішнього контролю запасів на фірмі.

Останнім етапом, який потребує внутрішнього управлінського контролю, є процес реалізації запасів, який передбачає вибір покупців. Важливо знайти покупців, які запропонують максимально вигідні та найвищі ціни на продукцію.

Тому внутрішній контроль запасів є життєво важливою складовою діяльності підприємства, що впливає на його загальну ефективність, витрати та доходи. Описаний порядок внутрішнього інвентаризаційного контролю господарських процесів забезпечує успішне функціонування господарської діяльності бізнесу.

Внутрішній контроль запасів можна умовно розділити на чотири етапи (рис. 1.9).

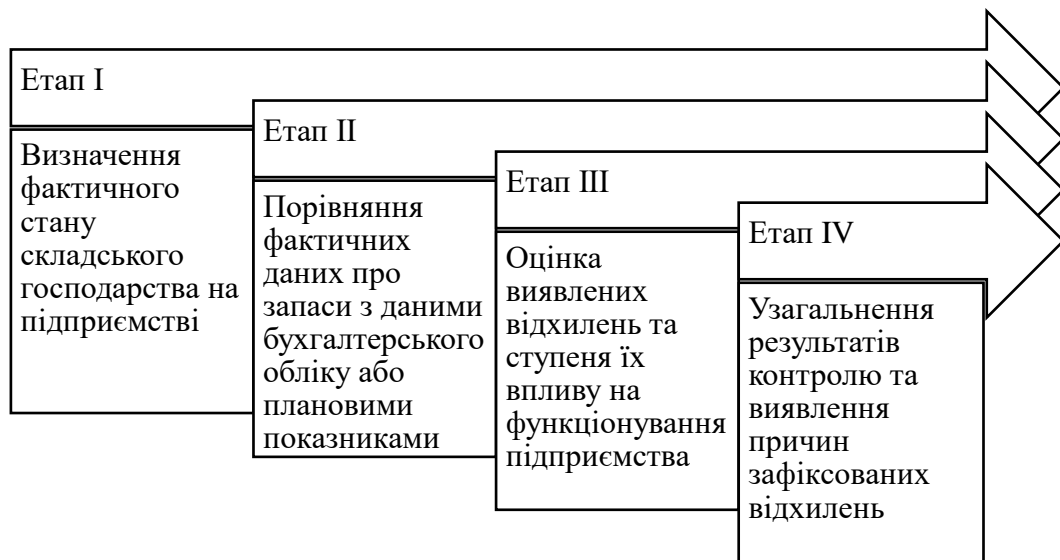

Рисунок 1.9 – Етапи внутрішнього контролю запасів на підприємстві

Джерело: складено автором на основі [20]

Внутрішньогосподарський контроль охоплює такі методичні прийоми, як органолептичний, розрахунково-аналітичний та документальний методи. Ця основа методичних підходів до контролю окреслена процедурами інспектування щодо інвентаризації матеріальних цінностей, контрольних обмірів і запусків нагляду за використанням матеріалів у виробництві, а також поточним і вибіркоvim моніторингом і службовими розслідуваннями. Таким чином, основні джерела контролю запасів перераховано на рис. 1.10.

- 1) договори, укладені між постачальником і споживачем
- 2) первинні документи щодо обліку матеріальних цінностей
- 3) інвентаризаційні описи
- 4) книги складського обліку
- 5) облікові реєстри
- 6) Головна книга
- 7) фінансова, оперативна та статистична звітність
- 8) наказ про облікову політику підприємства

Рисунок 1.10 – Перелік джерел контролю виробничих запасів

Джерело: [3]

Інвентаризація є одним із найпотужніших інструментів внутрішнього контролю запасів. Цей процес передбачає проведення постійних або вибіркових перевірок наявності запасів і перевірку їх відповідності обліковим записам персоналом складу або особами, відповідальними за матеріали.

Під час перевірок, якщо документи викликають сумніви щодо їх достовірності, контролери проводять зустрічні звірки або вимагають звірити розрахунки. Вибірково перевіряють відповідність даних балансу бухгалтерського обліку на перше число місяця відповідним відомостям складських карток. Будь-які розбіжності спонукають до ретельного дослідження, щоб виявити основні причини.

Отже, аудит виробничих запасів дозволить компаніям після наслідування рекомендацій аудитора поліпшити систему бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю, та загалом операцій з виробничими запасами. Крім того, ефективна система внутрішнього контролю потребує досвіду висококваліфікованого професіонала, який працює незалежно від управлінського апарату, щоб надавати неупереджені висновки та рекомендації. Крім того, це вимагає зобов'язань керівництва щодо створення механізму контролю, спрямованого на збереження активів компанії.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»

2.1 Організаційно-економічна характеристика СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»

Сільськогосподарське Товариство з обмеженою відповідальністю ДРУЖБА-НОВА (СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»), код ЄДРПОУ 31333767 – підприємство, яке займається вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Підприємство було засновано згідно з українським законодавством 07.02.2001. Юридична адреса: 17600, Чернігівська область, Варвинський район, селище міського типу Варва, вулиця Комарова, будинок 59. Вищим органом підприємства є загальні збори учасників.

Статутний капітал СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» становить 224 910 052,73 грн. Підприємство з 2001 року є платником податку на додану вартість, маючи індивідуальний податковий номер 313337625054.

Основними видами економічної діяльності є: Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур та надання послуг в рослинництві тощо.

Свою діяльність компанія проводить на території Чернігівської, Сумської та Полтавської областей України. Середньооблікова чисельність працівників СТОВ «Дружба-Нова» у 2021 р. – 2043 чол., у 2022 р. – 1975 чол., у 2023 р. – 2060 чол.

Згідно зі Звітом про управління організаційна структура СТОВ «Дружба-Нова» зображена на рис. 2.1.

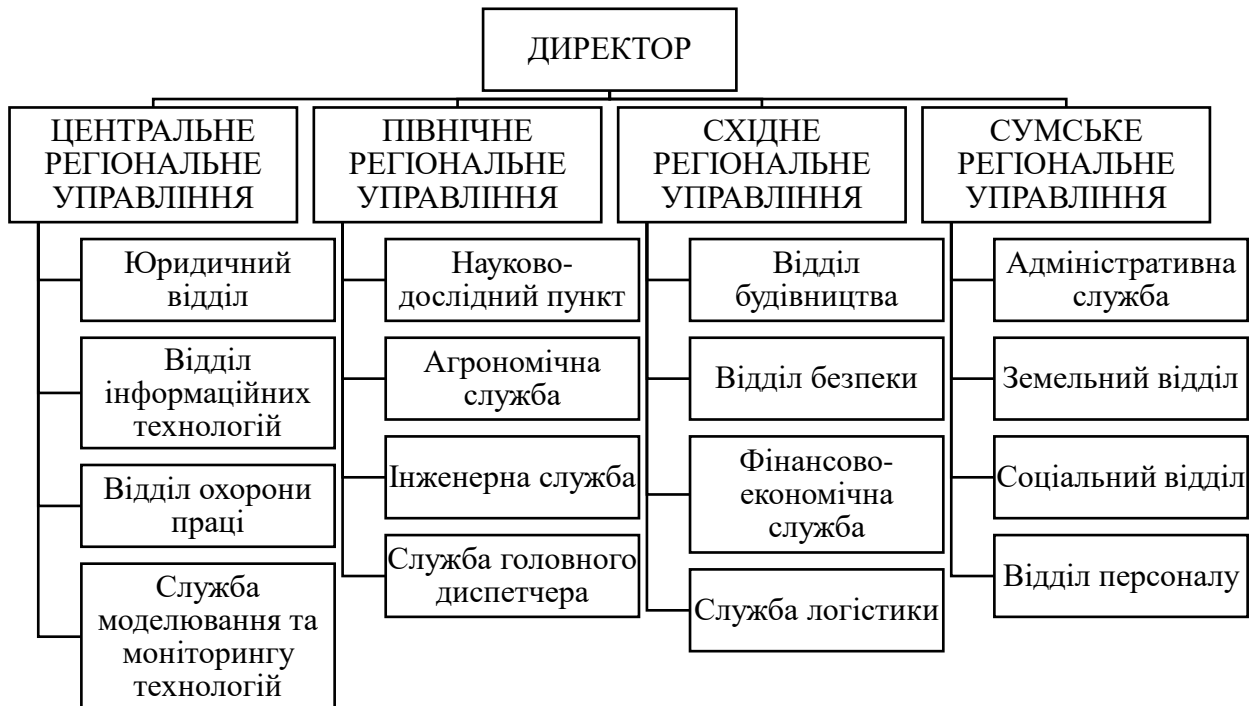

Рисунок 2.1 – Організаційна структура СТОВ «Дружба-Нова»

Джерело: [8]

Так, для проведення ґрунтового аналізу діяльності підприємства вкрай важливо оцінити його фінансовий стан шляхом аналізу даних фінансової звітності. У результаті проведено аналіз фінансової звітності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» за 2021-2023 роки, на основі якого зроблені розрахунки щодо ліквідності, платоспроможності та операційної діяльності підприємства.

Розглянемо показники ліквідності компанії (Додаток Г, рис. 2.2). СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» має задовільні показники коефіцієнту покриття протягом 2021-2023 рр., зокрема значення в діапазоні 2,97-2,8 значать, що даний суб'єкт має змогу розрахуватися за свої короткострокові зобов'язання оборотними коштами. Гірша ситуація складається з коефіцієнтами швидкої та абсолютної ліквідності, 1,27-1,58 та 0,01-0,03 відповідно. Такі значення зазвичай означають, що компанія має слабку здатність покривати свої короткострокові зобов'язання.

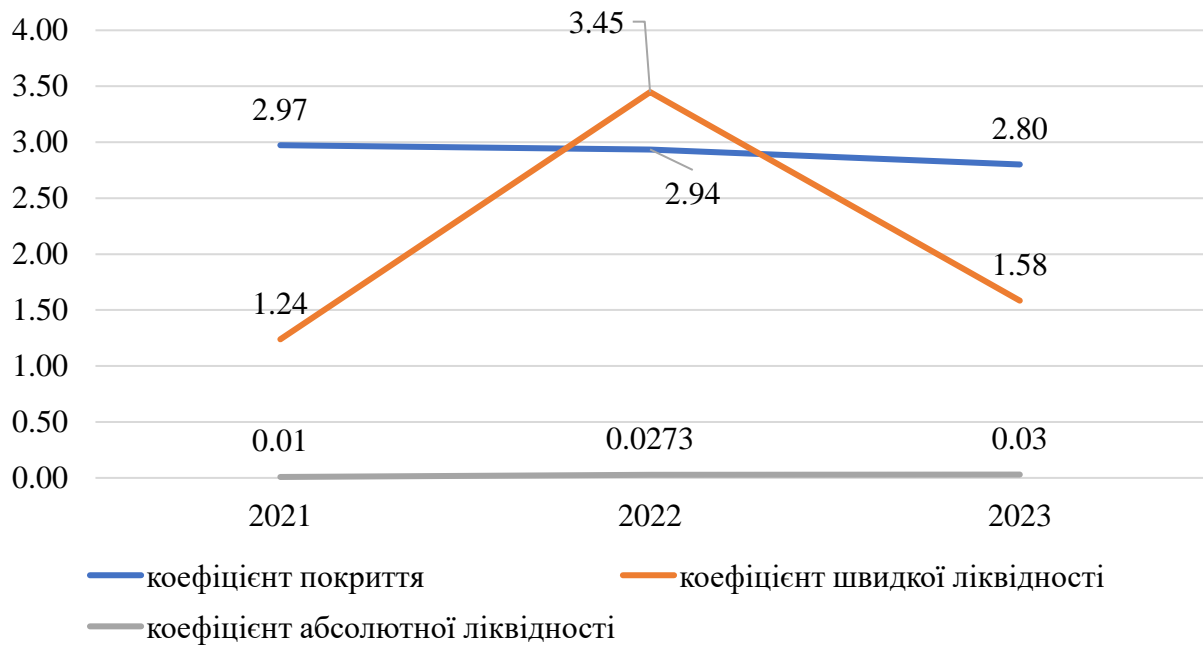

Рисунок 2.2 – Динаміка показників ліквідності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»
2021-2023 рр.

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Чистий оборотний капітал продемонстрував зменшення протягом трьох років на 251788. Це вказує на деяке погіршення ліквідності компанії та її малої здатності покривати короткострокові зобов'язання.

Підсумовуючи, підприємство продемонструвало незадовільне становище своїх фінансових показників, лише маючи переваги у коефіцієнті покриття. Однак можуть виникнути деякі занепокоєння щодо швидкої й абсолютної ліквідності, що свідчить про необхідність приділяти подальшу увагу управлінню короткостроковою ліквідністю.

Вагомим є аналіз платоспроможності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» (додаток Г, рис. 2.3).

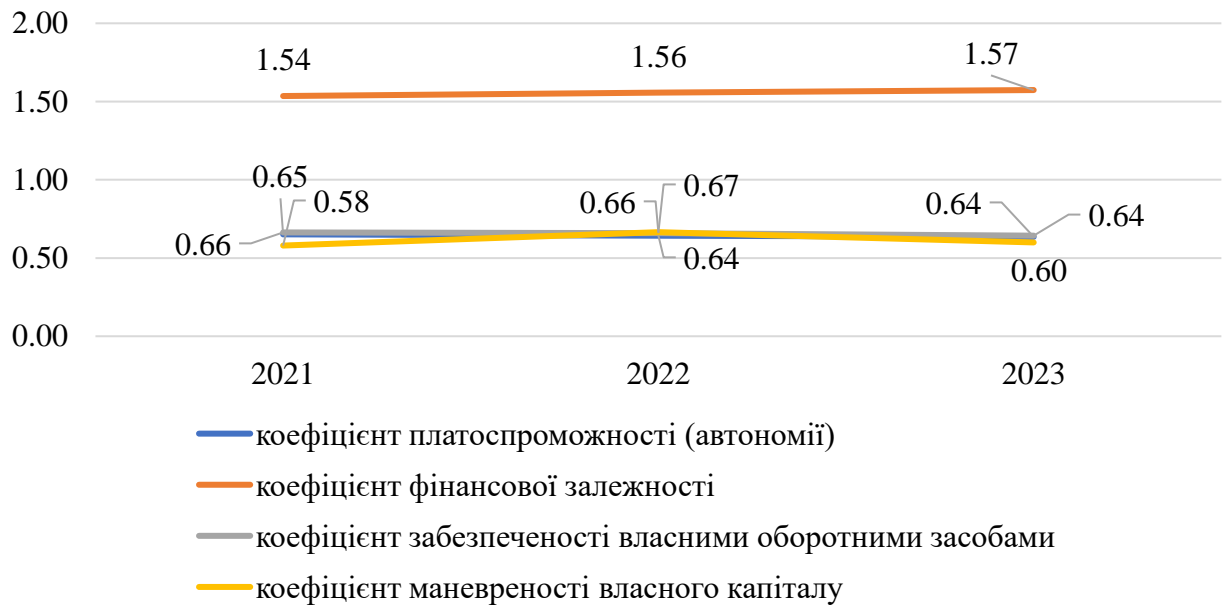

Рисунок 2.3 – Динаміка показників платоспроможності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» 2021-2023 рр.

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

На підставі аналізу показників діяльності підприємства, всі коефіцієнти показали позитивну динаміку. Зокрема, коефіцієнт платоспроможності (автономії) протягом трьох років стабільно тримався в межах норми 0,65-0,64. Це свідчить про покращення здатності підприємства фінансувати свої активи за рахунок власного капіталу. Крім того, коефіцієнт фінансової залежності, є теж близьким до норми, 1,54-1,57, що свідчить про зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування, що загалом є сприятливим для довгострокової фінансової стійкості.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами за ці роки мав гарні показники, перевищивши норму понад 0,1. Це вказує на зростаючу здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання власними ресурсами, сприяючи покращенню ліквідності та фінансового стану. Коефіцієнт маневреності власного капіталу продемонстрував дещо зріс, що означає посилення залежності від фінансування власного капіталу, що загалом є сприятливим для зниження фінансового ризику та підвищення довгострокової стабільності.

Окрім того, важливо оцінити показники рентабельності аналізованого суб'єкта господарювання (Додаток Д, рис. 2.4). Натомість показники рентабельності активів господарської одиниці свідчать про не неоднозначну фінансову ситуацію.

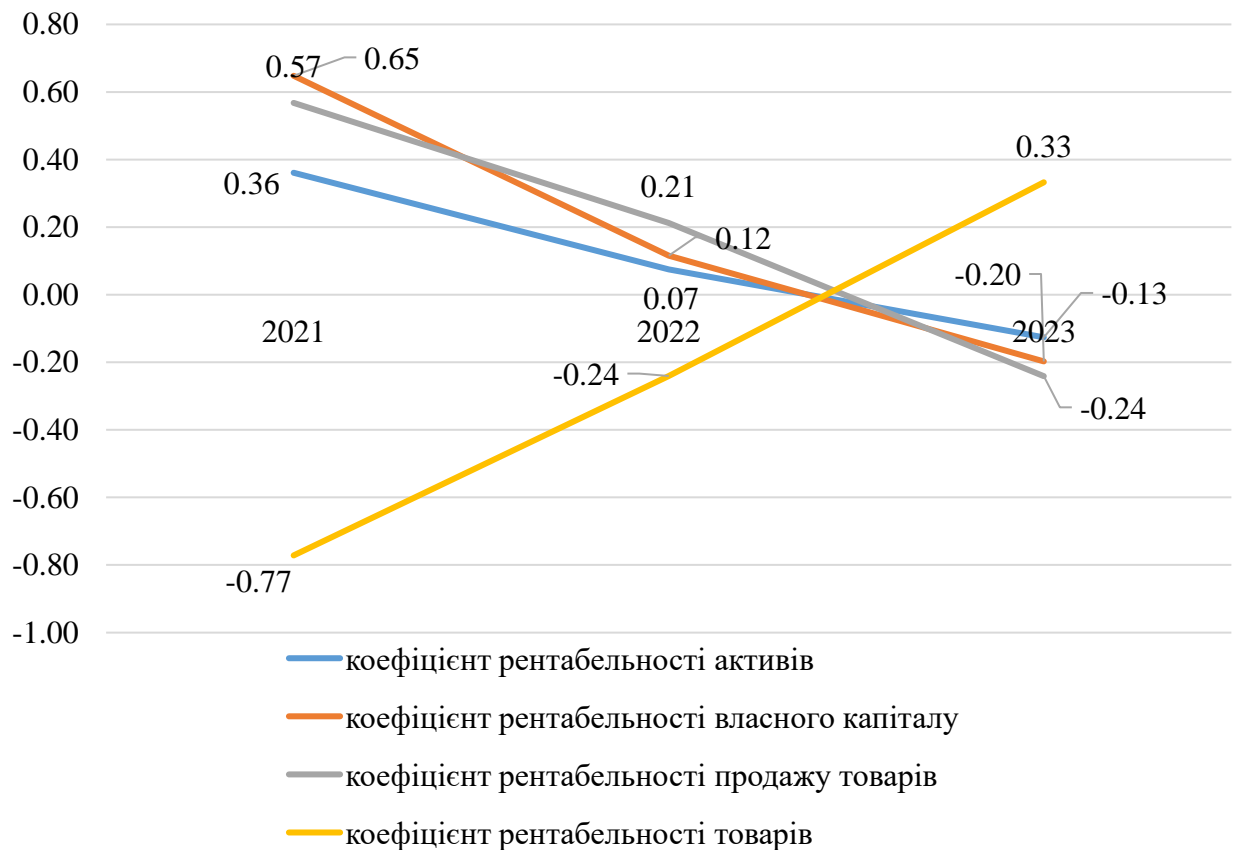

Рисунок 2.4 – Динаміка показників рентабельності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» 2021-2023 рр.

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Так, коефіцієнт рентабельності активів показав негативну динаміку протягом трирічного періоду, зменшившись з 0,36 у 2021 році до -0,13 у 2023 році. Це постійне зниження нижче норми (>2), вказує на те, що підприємство може бути неефективним у використанні своїх активів для отримання прибутку на бажаному рівні.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу дещо коливався протягом багатьох років, із значним зниженням з 0,65 у 2021 році до -0,2 у 2023 році.

Залишаючись від'ємним, він вказує на замалу прибутковість. Коефіцієнт рентабельності продажу товарів показав постійну тенденцію до зменшення, що свідчить про погіршення здатності підприємства отримувати прибуток від своїх продажів, що є негативний знак для його фінансових показників.

Проте, коефіцієнт рентабельності товарів демонстрував постійну тенденцію до зростання, підкреслюючи збільшення ефективності виробництва, управління процесами та витратами.

Підсумовуючи, підприємство продемонструвало покращення деяких показників, однак постійні зусилля щодо покращення операційної ефективності, управління витратами та отримання прибутку можуть допомогти йому досягти кращих фінансових показників у майбутньому.

Також, слід оцінити ділову активність даного суб'єкта господарювання, що в свою чергу, передбачає визначення його операційної ефективності, тобто наскільки активно СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» здійснює свою основну діяльність для досягнення своїх фінансових цілей (додаток Д, рис. 2.5, 2.6).

Виходячи із зібраної аналітики, можемо підсумувати, що ситуація з даними показниками на підприємстві має здебільшого погані результати. Однак, виходячи із результатів розрахунків коефіцієнту оборотності та терміну погашення кредиторської заборгованості значно скоротилися, що вказує на те, що компанія з кожним роком виплачує свою кредиторську заборгованість швидше.

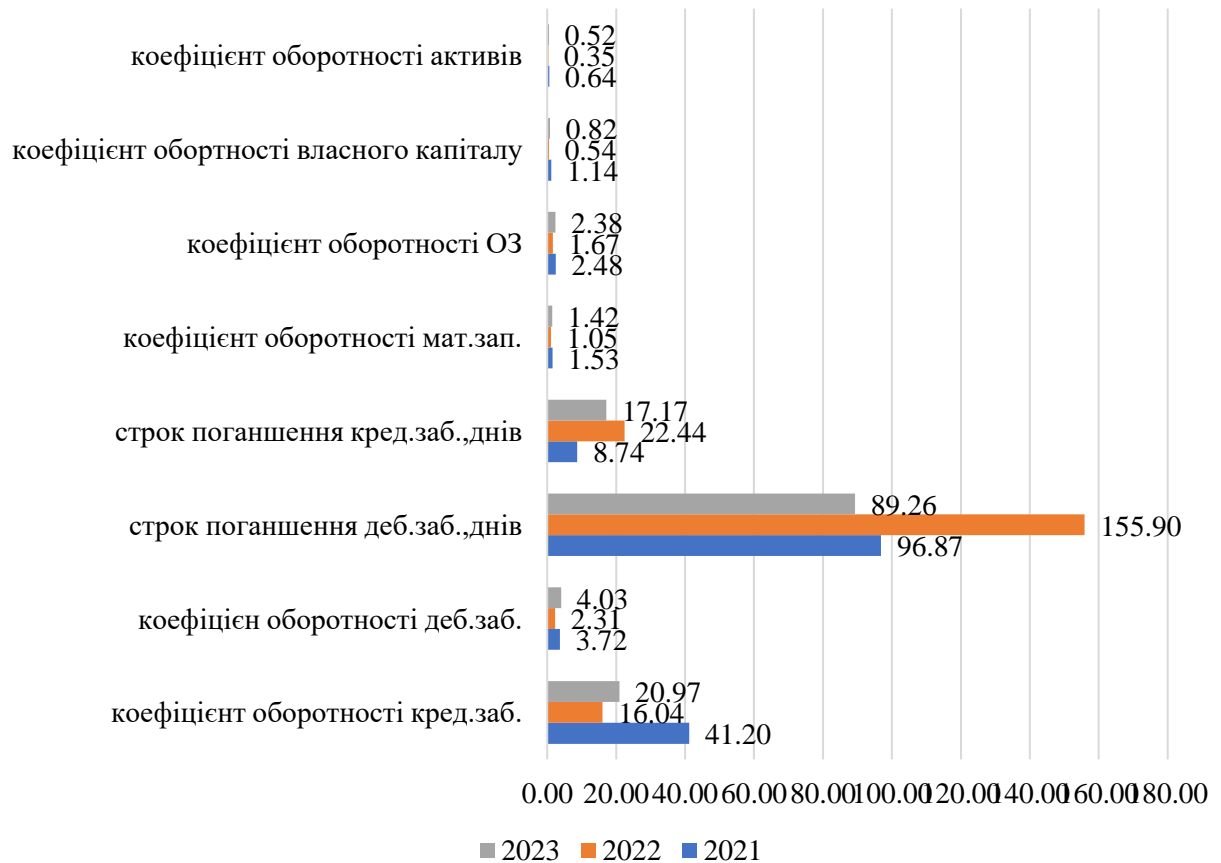

Рисунок 2.5 – Динаміка показників ділової активності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» 2021-2023 рр.

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Напроти, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості та термін її погашення з роками зменшувалися, що свідчить про довший період для стягнення дебіторської заборгованості, що може вплинути на грошові потоки та ліквідність.

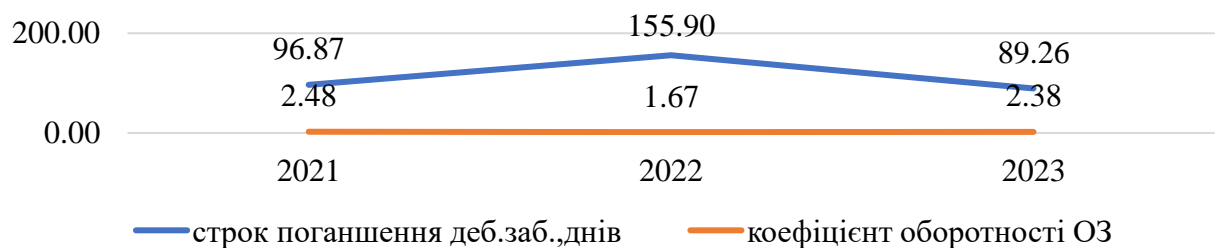

Рисунок 2.6 – Динаміка строків погашення дебіторської та кредиторської заборгованості СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» 2021-2023 рр.

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт оборотності запасів дещо коливався, але продемонстрував загальну тенденцію до зменшення, що здебільш неефективне управління запасами і не розумне використання ресурсів. Коефіцієнт оборотності основних фондів також демонструє постійне зменшення протягом багатьох років, що вказує на зменшення ефективності використання основних фондів для отримання доходу. Звідси, коефіцієнт оборотності активів також демонструє зниження, що засвідчує факт зменшення ефективності використання активів для отримання доходу. Таку ж динаміку показав коефіцієнт оборотності власного капіталу, що вказує на те, що підприємство генерує все менший дохід, що є негативним знаком для його фінансових показників.

Отже, незважаючи на певні коливання окремих показників, загалом підприємство продемонструвало зниження своєї операційної ефективності, ліквідності та використання активів за трирічний період.

2.2 Організація первинного, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»

Первинний облік є основоположним етапом облікового процесу, який регулюється вимогами до змісту та запису інформації в первинних документах. Ці положення визначають методи, які використовуються для виконання функціональних цілей первинного обліку.

Встановлення належних процедур первинного обліку є надзвичайно важливим, що вимагає своєчасної розробки методологічних основ. Будучи початковим етапом у континуумі бухгалтерського обліку, він дає надійні оперативні дані та служить зв'язним каналом між економічною діяльністю суб'єкта господарювання та його управлінською системою. Незважаючи на те, що більшість бухгалтерів займаються комплексною обробкою первинної

інформації та оцінкою кінцевих результатів діяльності підприємства, первинний облік залишається складною та трудомісткою частиною облікової роботи, яка потребує посиленого інформаційного забезпечення.

Основні компоненти первинного обліку включають процес документування та початкову обробку інформації, що передбачає диференційоване представлення кількісних і якісних даних, що стосуються господарських операцій.

Зважаючи на втрату чинності законодавчих актів щодо встановлення типових норм первинних облікових документів з обліку сировини і матеріалів, підприємство з цією метою затверджено комплект стандартизованих форм, підприємство може користуватися самостійно розробленими формами, прийнявши за базу типові. При цьому варто пам'ятати, що самотужки складений первинний документ та зведені документи мають містити всі обов'язкові реквізити, передбачені для первинного документа Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [16] і Положенням №88 [18].

Первинні бухгалтерські документи можуть складатися у фізичному або електронному форматах, обов'язково вказуючи такі ключові деталі, як назва документа, дата складання, назва підприємства, деталі економічної операції, відповідальна особа, а також їхні підписи або ідентифікаційна інформація.

Фінансова економічна служба СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» веде автоматизований бухгалтерський за допомогою програми «1С:Підприємство».

Так, у разі оприбуткування запасів на підприємство передбачено документ «Надходження товарів та послуг», який у сформованому для друку вигляді виступає прибутковою накладною. Відповідно Актом оприбуткування товарно-матеріальних цінностей відображають факт оприбуткування таких запасів.

Для оформлення факту передачі матеріалів зі складу у виробництво використовується документ «Вимога-накладна». Вартість матеріалів, що входять до табличної частини документа, відносять на витрати виробництва.

Крім того, в цьому документі можуть відображатися різні види витрат: виробничі та загальновиробничі, адміністративні та збутові.

Документ «Переміщення товарів» слугує для оформлення факту руху запасів з одного складу на інший та між матеріально відповідальними особами. У реквізитах «Отримувач» і «Відправник» варто зазначити місця зберігання, вибравши їх з однойменного довідника, звідки і куди будуть переміщені об'єкти, які містяться у табличній частині документа.

Для обліку операцій зі списання запасів за стандартною формою призначено документ «Списання товарів». Заповнення форми документа починається з позначення складу, з якого будуть списані запаси, рахунку витрат, на який буде нараховано облікову вартість товарів, і відповідних категорій для аналізу цього рахунку.

Синтетичний облік руху виробничих запасів ведеться на рахунку 20 «Виробничі запаси» відповідно до Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій 30.11.1999 р. № 29 [9].

Рахунок 20 «Виробничі запаси» рекомендується використовувати для зведення даних про наявність і рух відповідних запасів, у тому числі сировини, будівельних матеріалів, запасних частин, сільськогосподарських матеріалів, палива, тари, тари, відходів виробництва. Цей рахунок включає відповідні субрахунки, які зазначені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Субрахунки 20 рахунку «Виробничі запаси»

№ субрахунку	Назва
201	Сировина й матеріали
202	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби
203	Паливо
204	Тара і тарні матеріали
205	Будівельні матеріали
206	Матеріали передані в переробку
207	Запасні частини
208	Матеріали с/г призначення
209	Інші запаси

Джерело: сформовано автором на основі [2]

За дебетом рахунка 20 та його субрахунків відображають прибуття відповідних запасів до компанії та зростання їх вартості в наслідку дооцінки, за кредитом – витрати на виготовлення, відпуск в переробку, на сторону, а також скорочення вартості запасів у результаті уцінки.

Синтетичний облік СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» у програмі «1С:Бухгалтерія» ведеться шляхом складання стандартних звітів:

- звіт «Обороти по рахунку» – звіт, що відображає обороти обраного рахунку з кореспондентськими рахунками за встановлений період;
- звіт «Аналіз рахунку» – звіт, що відображає операції (обороты) між вибраним рахунком і пов'язаними з ним рахунками, пропонуючи варіанти розподілу за певним періодом, категоризацію субрахунків і критерії вибору. Його основна мета — перевірити діяльність облікового запису перед завершенням звітнього періоду та підготовкою фінансової звітності.
- звіт «Аналіз рахунку по датам»;
- звіт «Оборотно-сальдова відомість по рахунку» – звіт, що показує початкові і кінцеві залишки, обороти за період для вибраного рахунку.

У додатку Е відображено типові кореспонденції рахунків щодо операцій із надходженням і вибуттям виробничих запасів.

Таким чином, основною вимогою для ефективного управління накопиченням і використанням ресурсів у суб'єктах господарювання є ретельне встановлення облікових процедур, що регулюють придбання, рух і використання їх виробничих запасів. Особливо для сільськогосподарських підприємств ця необхідність особливо актуальна через унікальний характер їх діяльності, де коливання врожайності та ринковий попит вимагають гнучкого управління запасами. Найважливіше те, що ретельна організація як систем синтетичного, так і аналітичного обліку є першорядною, забезпечуючи зацікавленим сторонам отримання точної, всебічної інформації про результати діяльності підприємства. Озброївшись достовірною інформацією, зацікавлені сторони можуть приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу своїх

обмежених ресурсів, тим самим сприяючи сталому розвитку обраного бізнес-заходу.

2.3 Проблемні аспекти та удосконалення обліку та контролю виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»

В умовах гострої ринкової конкуренції та обмежених матеріальних ресурсів постає нагальна потреба у більш ефективних стратегій управління цими ресурсами, зокрема запасами, які відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності роботи та економічної безпеки підприємств. Ефективне управління запасами вимагає точного бухгалтерського обліку та достовірної інформації щодо їх стану та руху, оскільки точність цих даних безпосередньо впливає на оцінку діяльності підприємства.

Водночас на багатьох підприємствах ведеться подвійна система бухгалтерського обліку, яка веде облік товарно-матеріальних цінностей як фізично на складах, так і відповідно до методів, викладених у П(С)БО 9 для цілей фінансової та податкової звітності.

Однак між записами інвентаризації часто виникають розбіжності, коли звітні залишки запасів в одному відділі не збігаються з балансами в бухгалтерії. Такі розбіжності зазвичай виникають через такі проблеми, як неправильна класифікація під час сортування запасів або неточності в записах про передачу прав власності, наприклад, у випадках, коли товари продаються, але зберігаються на складі продавця. Або помилки можуть виникати, коли товарно-матеріальні цінності списуються в бухгалтерському обліку, але продовжують обліковуватися в складських картках обліку запасів без коригування.

Варто зазначити, що майже всі підприємства стикаються з помилками та порушеннями в обліку запасів, процес, відомий своєю складністю та

вразливістю до ненавмисних помилок. З огляду на те, що дані інвентаризації складають значну частину інформації, необхідної для організації виробництва та управління, виправлення цих помилок має важливе значення для підтримки операційної ефективності та фінансової точності.

Основними недоліками обліку запасів є:

- Відсутність кодування багатьох одиниць матеріальних цінностей;
- Недостатня оперативність інформаційного забезпечення управління запасами на підприємствах;
- Проблеми у визначенні точної оцінки запасів;
- Неефективна організація документообігу з обліку запасів;
- Обмежений нагляд за використанням запасів;
- Відсутність автоматизованих систем обліку запасів.
- Обмежена здатність точно прогнозувати майбутні потреби у запасах.

Підвищення ефективності бізнес-операцій передбачає вдосконалення методів бухгалтерського обліку та управління запасами, надання керівникам і менеджерам відповідної інформації, необхідної для прийняття рішень. Сільськогосподарські підприємства, що перебувають у нестабільному та неструктурованому ринковому середовищі, змушені шукати шляхи скорочення виробничих витрат, розглядаючи ефективність запасів і якість як невід'ємну частину цього зусилля.

Під час вивчення практики обліку запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» виявлено наступні недоліки:

- проблеми з визначенням точної вартості запасів, що виникають у результаті бартерних операцій або обміну надлишковими активами.
- недостатня оперативність інформаційного забезпечення ведення товарно-матеріальних цінностей через затримку надходження первинних документів до бухгалтерії.
- недостатній контроль та нагляд за формуванням запасів на підприємствах зі складними та тривалими виробничими циклами.

- неоптимальний моніторинг використання запасів, зокрема відсутність служб внутрішнього аудиту.

- надлишкові записи в бухгалтерських документах щодо надходження, руху та вибуття запасів, що ускладнює складання первинних документів, особливо з дублюванням інформації про рух запасів.

Проведення внутрішнього аудиту запасів є важливим процесом для організації, щоб підтримувати точність, цілісність і ефективність своїх систем управління запасами. Однак під час цього процесу аудиту виникає кілька проблемних аспектів.

По-перше, можуть виникнути труднощі в точному визначенні та оцінці потенційних ризиків, пов'язаних із виробничими запасами, таких як умови зберігання, швидкопсувність, крадіжки та неточності в записах про операції.

По-друге, забезпечення повноти, точності та узгодженості документації, включаючи записи про інвентаризацію та звіти про операції, може бути громіздким завданням. Крім того, проведення фізичних перевірок запасів на складах і порівняння їх із зареєстрованими кількостями може зайняти багато часу та праці.

Крім того, оцінка ефективності внутрішнього контролю, пов'язаного з управлінням запасами, і виявлення розбіжностей або порушень під час процесу аудиту потребує прискіпливої уваги до деталей.

Нарешті, розробка рекомендацій щодо усунення недоліків і вдосконалення практики управління запасами, а також моніторинг виконання коригувальних дій є ключовими кроками в оптимізації процесів контролю запасів.

Незважаючи на ці проблеми, систематичний і комплексний підхід до внутрішнього аудиту запасів може забезпечити зацікавленим сторонам повне розуміння практики управління запасами в організації та забезпечити надійність і точність фінансових даних, пов'язаних з матеріальними активами.

Удосконалення процесу первинного обліку виробничих запасів є першочерговим для сільськогосподарських підприємств, які прагнуть

підтримувати ефективність роботи, дотримуватись нормативних вимог і приймати обґрунтовані бізнес-рішення. Впроваджуючи цілеспрямовані стратегії для покращення практики документування, використання технологій, сприяння співпраці та встановлення пріоритетів постійного вдосконалення, сільськогосподарські підприємства можуть оптимізувати свої первинні облікові процеси та закласти основу для сталого зростання та успіху.

На підставі виявлених недоліків в обліку запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» можна окреслити декілька напрямів удосконалення управління запасами (рис. 2.7).

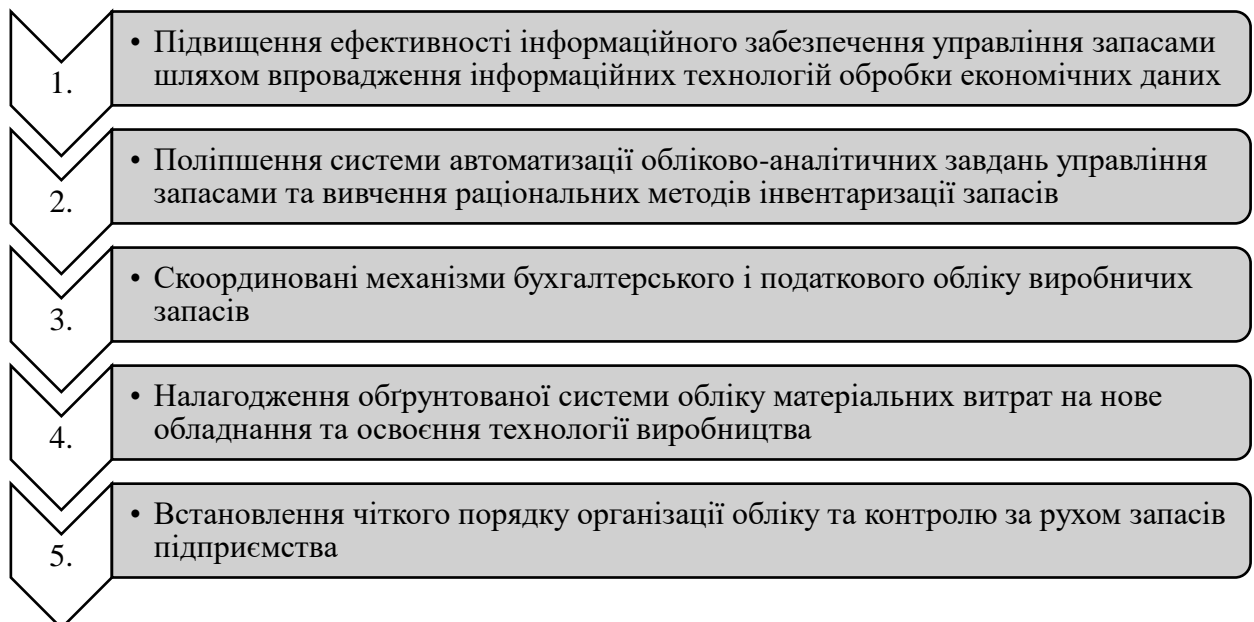

Рисунок 2.7 – Напрямки вдосконалення управління виробничих запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»

Джерело: розроблено автором

Очікується, що впровадження цих удосконалень у бухгалтерському обліку істотно підвищить фінансову та операційну ефективність компанії. Вирішення складності управління запасами за допомогою бухгалтерського обліку та аналітичних підходів актуальне для різних суб'єктів господарювання та потребує подальшого дослідження.

Щоб покращити облік запасів, рекомендується стандартизувати документацію в усіх областях обліку. Крім того, важливо:

- Розробити графіки документообігу з описом процедур обліку запасів та поінформувати відповідний персонал про їхні ролі у створенні та нагляді за первинними документами.

- Видавати розпорядчу документацію особам, відповідальним за ведення окремих господарських операцій та уповноваженим підписувати первинні документи.

- Впровадити процес перевірки достовірності первинної документації в обліку запасів, поклавши цю відповідальність на бухгалтерів і закріпивши це в посадових інструкціях, з визначенням відповідальності за невиконання.

Загалом, оптимізація обліку запасів і підвищення їх корисності повинні спиратися не тільки на повну документацію, але й на налагоджені виробничі процеси. Тому радимо використовувати економічний механізм, підготовлений спеціально для майбутньої оптимізації обліку запасів (рис. 2.8).

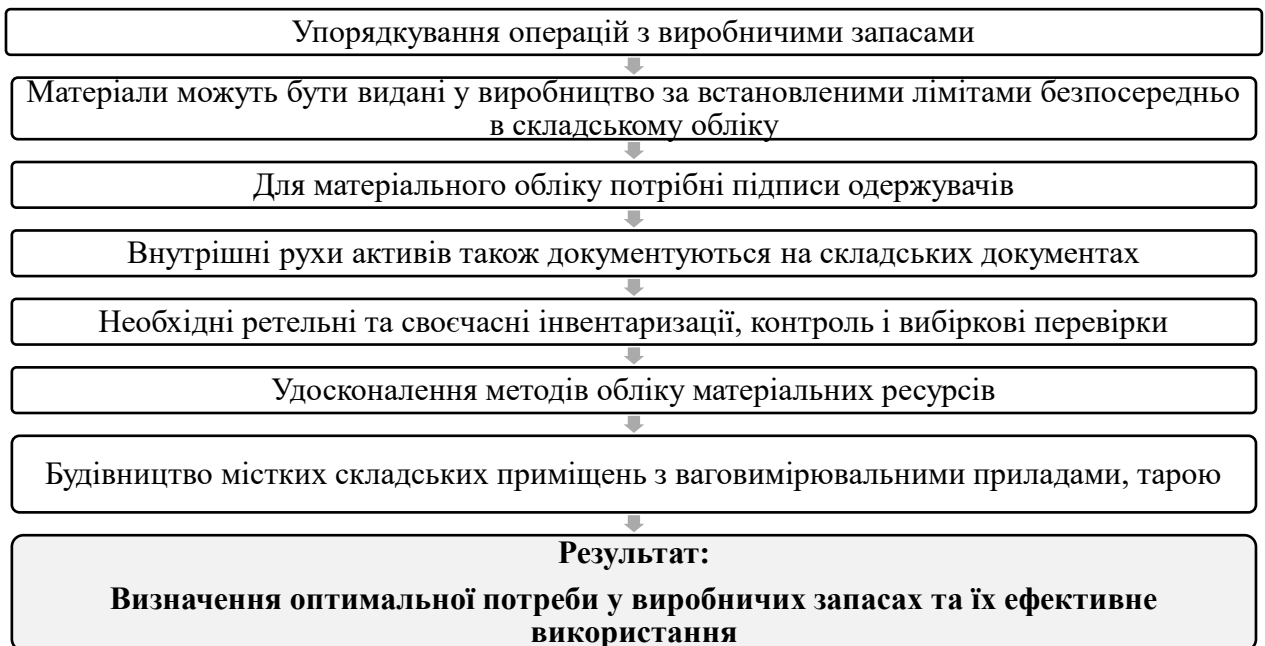

Рисунок 2.8 – Запропонований механізм удосконалення обліку запасів

Джерело: розроблено автором

Рекомендований нами механізм удосконалення обліку запасів може стати вирішальним фактором у сприянні безперебійному виконанню виробничих процесів. Спрощення реєстрації руху запасів уможливило б ефективний нагляд за всебічними та своєчасними інвентаризаціями, таким чином удосконаливши практику бухгалтерського обліку та полегшивши визначення оптимальних потреб у запасах та їх розумне використання.

Удосконалення процедур документування, наприклад ширше використання консолідованих документів (лімітно-забірних карток, інформаційних документів тощо), а також складського обліку, що служить калькуляцією витрат на відпущені матеріали (система бездокументарної собівартості матеріалів), могло б істотно покращити організацію обліку запасів.

Надійність фінансової звітності залежить від точного представлення наявності, руху та оцінки запасів.

Для підвищення ефективності обліку запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» запропоновано конкретні заходи, спрямовані на впорядкування практики обліку запасів (рис. 2.9).

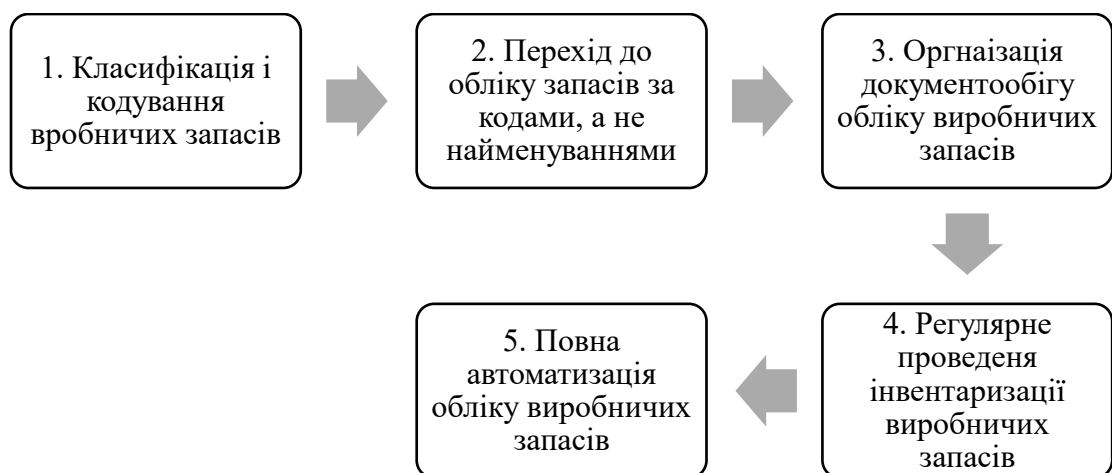

Рисунок 2.9 – Пропонована послідовність дій щодо порядку обліку виробничих запасів

Джерело: розроблено автором

Підсумовуючи, точне управління запасами має першочергове значення для забезпечення достовірності фінансової звітності. Запропоновані заходи щодо впорядкування обліку запасів на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА», такі як класифікація, кодування, організований документообіг, регулярні інвентаризації та повна автоматизація, є важливими кроками на шляху досягнення ефективного управління запасами. Впроваджуючи ці заходи, компанія може підвищити свою фінансову прозорість, покращити процеси прийняття рішень і, зрештою, оптимізувати свою операційну ефективність і прибутковість.

Проведення внутрішнього аудиту запасів є критично важливим процесом для будь-якої організації для забезпечення точності, цілісності та ефективності її системи управління запасами. На СТОВ «ДРУЖБА НОВА» недосконало розвинений контроль. Ретельно перевіряючи та оцінюючи поводження зі запасами, компанії можуть виявити розбіжності, зменшити ризики та оптимізувати процеси контролю запасів.

Рекомендовані кроки для ефективного внутрішнього аудиту запасів (табл. 2.2) охоплюють систематичний підхід, який включає планування, оцінку ризиків, перевірку документації, фізичну перевірку, оцінку внутрішнього контролю, тестування та аналіз, аналіз першопричин, рекомендації щодо покращення, звітування та подальші дії.

Таблиця 2.2 – Рекомендовані етапи для ефективного внутрішнього аудиту виробничих запасів

№ з/п	Назва етапу	Особливості етапів
1	Планування та підготовка	Визначте обсяг і цілі аудиту, враховуючи такі фактори, як обсяг і різноманітність запасів, складські приміщення та операційні процеси. Розробіть план аудиту із зазначенням підходу, методології, необхідних ресурсів і часових рамок.
2	Оцінка ризиків	Визначте та оцініть потенційні ризики, пов'язані з виробничими запасами, наприклад умови зберігання, швидкопсувність, крадіжка та неточності в записах операцій. Визначте пріоритетні сфери високого ризику для детального вивчення під час аудиту.
3	Перегляд документів	Переглядайте відповідні документи, включно з інвентарними записами, замовленнями на купівлю, рахунками-фактурами,

		квитанціями про доставку та звітами про зберігання. Забезпечити повноту, точність і узгодженість документації.
4.	Фізична перевірка	Проведіть фізичну перевірку запасів на складах і в сховищах для перевірки їх наявності, стану та кількості. Порівняйте фізичні підрахунки із записаними кількостями, щоб виявити розбіжності.
5	Оцінка внутрішнього контролю	Оцініть ефективність внутрішнього контролю, пов'язаного з управлінням виробничими запасами, включаючи процедури отримання, зберігання, видачі та реєстрації операцій із запасами. Оцінка дотримання встановлених політик і процедур
6	Тестування та аналіз	Виконайте вибірку та тестування операцій з інвентаризацією, щоб оцінити точність записів і методів оцінки. Аналізуйте тенденції, закономірності та аномалії в інвентаризаційних даних, щоб визначити області для покращення
7	Аналіз першопричини	Розслідуйте будь-які розбіжності або порушення, виявлені під час аудиту, щоб визначити їх основні причини. Оцініть вплив виявлених проблем на точність фінансової звітності та операційну ефективність
8	Рекомендації та виправлення	Розробіть рекомендації щодо усунення недоліків і вдосконалення методів управління запасами. Визначте пріоритетність рекомендацій на основі їх потенційного впливу та можливостей реалізації. Співпрацюйте з керівництвом над розробкою планів дій щодо відновлення
9	Звітування та комунікація	Підготуйте вичерпний аудиторський звіт із узагальненням висновків, висновків та рекомендацій аудиту. Чітко повідомте результати відповідним зацікавленим сторонам, включаючи керівництво, комітет внутрішнього аудиту та інші відповідні сторони
10	Дослідження та моніторинг	Моніторинг виконання заходів щодо виправлення ситуації та рекомендацій після аудиту. Проводити подальші огляди для оцінки ефективності коригувальних заходів і забезпечення сталого вдосконалення практики управління виробничими запасами

Джерело: розроблено автором

Цей багатогранний підхід має на меті забезпечити всебічне розуміння практики управління запасами в організації, дозволяючи зацікавленим сторонам приймати обґрунтовані рішення та підвищувати продуктивність роботи.

Щоб підвищити операційну ефективність і надійність, підприємства часто впроваджують структуровану оцінку, відому як контрольний тест, детально описаний у Додатку И. Цей комплексний інструмент оцінки вивчає різні аспекти системи внутрішнього контролю, оцінюючи її адекватність, ефективність і цілісність у захисті активів, запобіганні шахрайства та забезпечення дотримання нормативних вимог.

Систематично перевіряючи такі компоненти, як розмежування ролей, протоколи авторизації, методи документування та заходи моніторингу, організації можуть точно визначити потенційні слабкі місця або недоліки у своїй системі внутрішнього контролю. Для оптимізації процесу контролю на СТОВ «ДРУЖБА-НОВА», ми пропонуємо прийняти розроблений нашою командою план контролю, приклад якого наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 План внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів в СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»

Види робіт	Період проведення	Виконавці
Загальна оцінка обліку виробничих запасів	Протягом звітного року	Внутрішній аудитор
Комплексна оцінка організаційної цілісності та надійності консолідації виробничих запасів	Протягом звітного року	Внутрішній аудитор
Попередній огляд процедур обліку виробничих запасів	Протягом звітного року	Внутрішній аудитор
Підтвердження узгодженості даних аналітичного обліку даним синтетичного обліку, даним Головної книги та звітності	Протягом звітного року	Внутрішній аудитор

Джерело: розроблено автором

Ефективність програми аудиту полягає в її здатності забезпечити надійність, точність і цілісність фінансових даних, що стосуються матеріальних активів. Завдяки систематичному підходу, який включає процедури перевірки точності даних, цілісності, дотримання нормативних актів і збереження активів, аудитори можуть забезпечити впевненість щодо фінансової звітності кооперативу.

Отже, точний облік запасів і достовірна інформація про рух запасів життєво важливі для ефективного управління запасами, безпосередньо впливаючи на оцінку діяльності підприємства. Вирішуючи ці проблеми та впроваджуючи коригувальні заходи, організації можуть оптимізувати процеси контролю запасів, покращити можливості прийняття рішень і, зрештою, підвищити операційну продуктивність і фінансову ефективність у сучасному конкурентному бізнес-середовищі.

ВИСНОВКИ

Виробничі запаси є ключовими для операційної ефективності будь-якого економічного підприємства, займаючи особливу позицію в складі активів компанії та структурі витрат у різних секторах. Будучи основним компонентом активів підприємства, вони є незамінними для полегшення процесу виробництва, забезпечуючи необхідні ресурси, такі як сировина, матеріали та паливо. Без цих запасів неможливий виробничий цикл, що підкреслює їх незамінну роль у підтримці нормальної ділової діяльності.

На сільськогосподарських підприємствах виробничі запаси вважаються основними активами, які використовуються у процесі виробництва та є невід'ємною частиною продажу готової продукції, а також надання послуг. Враховуючи їх значний внесок у собівартість продукції та наступний вплив на прибутковість компанії, облік запасів та оцінка вимагають прискіпливої уваги.

Ефективне управління виробничими запасами має першочергове значення для успіху та стійкості сільськогосподарських підприємств. У роботі ми заглибились у різні аспекти обліку та контролю, пов'язані з виробничими запасами в сільськогосподарському секторі.

З огляду на жорстку ринкову конкуренцію та обмеження ресурсів, ефективне управління ресурсами, зокрема запасами, має першорядне значення для забезпечення безперервності діяльності та економічної безпеки підприємств. Точний облік і достовірна інформація про рух запасів є важливими складовими ефективного управління запасами, які безпосередньо впливають на оцінку діяльності підприємства.

Однак між записами інвентаризації часто виникають розбіжності, що призводить до таких проблем, як неправильна класифікація під час сортування або неточності в записах про передачу прав власності. Ці помилки підкреслюють складність і вразливість обліку запасів, підкреслюючи

необхідність коригувальних заходів для підтримки операційної ефективності та фінансової точності.

Виявлені недоліки в обліку запасів, зокрема проблеми з визначенням вартості запасів, неефективність інформаційного забезпечення, відсутність контролю за використанням запасів, підкреслюють важливість внутрішнього аудиту запасів. Хоча такі аудити можуть викликати труднощі, вони мають вирішальне значення для забезпечення точності, цілісності та ефективності систем управління запасами.

Удосконалення процесів первинного обліку запасів залишається надзвичайно важливим завданням для сільськогосподарських підприємств, спрямованих на підтримку операційної ефективності, дотримання нормативних вимог та прийняття обґрунтованих рішень.

Крім того, запропоновані заходи щодо внутрішнього аудиту запасів і контрольного тестування пропонують комплексні рамки для забезпечення точності, цілісності та ефективності систем управління запасами, сприяючи прийняттю обґрунтованих рішень і продуктивності роботи. Застосовуючи ці стратегії, підприємства можуть покращити свої практики управління запасами, підвищити фінансову прозорість і оптимізувати операційну ефективність.

Підсумовуючи, зазначимо, що ефективний облік і контроль виробничих запасів мають важливе значення для успішної та сталої діяльності сільськогосподарських підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів та напрямки удосконалення обліку запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161–168.
2. Бондаренко Н. М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. № 4. С. 273–281
3. Бондаренко Н., Сімон Г. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 97–100.
4. Бухгалтерський облік : навч.метод. посіб. / А. Макаренко та ін. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. 602 с.
5. Дмитренко А.В. Економічна сутність поняття виробничі запаси. *Економіка і регіон*. 2016. №2 (57). С. 149–152
6. Домбровська Н.Р. Методи оцінки виробничих запасів підприємства при їх використанні на основі національних стандартів. *Інноваційна економіка*. 2011. № 7. С. 137–142
7. Жидеєва Л. І. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою) : навч. посіб. Ірпінь : УДФСУ, 2020. 178 с.
8. Звіт про управління СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ДРУЖБА-НОВА» станом на 31.12.2020 року. 2021. 12 с.
URL: http://druzhbanova.prat.in.ua/files/builders/81960/documents/461283/doc_84377.pdf (дата звернення: 25.02.2024).
9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інстр. М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 : станом на

5 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 28.02.2024).

10. Коваль Н.І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №7. С. 93–105.

11. Куць Т., Басиста С. Методи оцінки виробничих запасів підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 12(52). С. 690–693.

12. Любезна І.В., Галушка Н.Й. Організація та методика внутрішньогосподарського контролю матеріальних запасів на підприємствах целюлозно-паперової промисловості. *Галицький економічний вісник*. 2012. №3(36). С. 145–155.

13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 22.02.2024).

14. Подмешальська Ю. В., Бабак С. С. Облік та контроль виробничих запасів для прийняття управлінських рішень на промисловому підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід. Серія «Економічна наука»*. 2022. № 22. С. 83–94.

15. Подолянчук О. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. № 5. С. 88–101. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efmapnp_2018_5_9.pdf (дата звернення: 22.02.2024).

16. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

17. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 : станом на 1 січ. 2023 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 22.02.2024).

18. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ М-ва фінансів України від 24.05.1995 р. № 88 : станом на 9 берез. 2023 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

19. Рубан Л., Яковенко Т. Економічна сутність поняття матеріальних запасів на промисловому підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 34.

URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct34-46> (дата звернення: 23.02.2024).

20. Самчук Н. Порядок здійснення внутрішнього контролю запасів на підприємстві. *Науково-практичний журнал*. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua> (дата звернення: 24.02.2024).

21. Ступінська М.В. Організація внутрішньогосподарського контролю запасів на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 8. С. 84–86.

22. Супрунова І.В., Кирилюк Б.І. Особливості оцінки запасів в умовах комп'ютеризації бухгалтерського. *Бухгалтерський облік. Бізнес інформ*. 2017. № 4. С. 302–308.

23. Шестерняк М., Мудра А. Теоретичний аспект визначення економічної сутності виробничих запасів як основного фактору процесу виробництва. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія : Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Тернопіль, 23 груд. 2020 р. Тернопіль, 2020.* С. 37–39.

URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41050/1/37.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).

24. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ від 28.03.2013 р. № 433 : станом на 30 груд. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0433201-13> (дата звернення: 02.06.2024).

25. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ М-ва фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 : станом на 29 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 02.06.2024).

26. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інстр. М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 : станом на 23 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 02.06.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Думки вчених щодо визначення терміну «виробничі запаси»

Автор, джерело	Визначення виробничих запасів
Коваль Н.І. [10]	Придбані або самостійно виготовлені запаси, що підлягають подальшій переробці на підприємстві або утримуються для іншого споживання у ході нормального операційного циклу і характеризуються речовою формою, макроекономічним змістом, мікроекономічним призначенням та наявністю облікової складової
Дмитренко А.В. [5]	Сукупність предметів праці, які знаходяться на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів, які призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства за умови їх повного споживання в одному операційному циклі
Бержанір І.А. [1]	Частина матеріальних ресурсів підприємства, яка є сукупністю предметів праці й перебувають на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих деталей, палива, тари й тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що становлять матеріальну основу продукції підприємства, надають їй якісних властивостей, беруть участь у виробництві протягом одного виробничого циклу й повністю перерахувати свою вартість на вартість готової продукції
Бондаренко Н.М. [2]	Активи, що придбані зі сторони або самостійно виготовлені й утримуються підприємством для продажу, використання у виробництві продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб за умови їх повного споживання в одному операційному циклі
Шестерняк М.М, Мудра А. Я. [23]	Активи, які перебувають у процесі виробництва і знаходяться на підприємстві у вигляді основних і допоміжних матеріалів, сировини, напівфабрикатів, палива, комплектуючих, запчастин та інших матеріалів, що споживаються в ході операційного циклу (у виробничому процесі або при наданні послуг) та складають матеріальну основу продукції підприємства

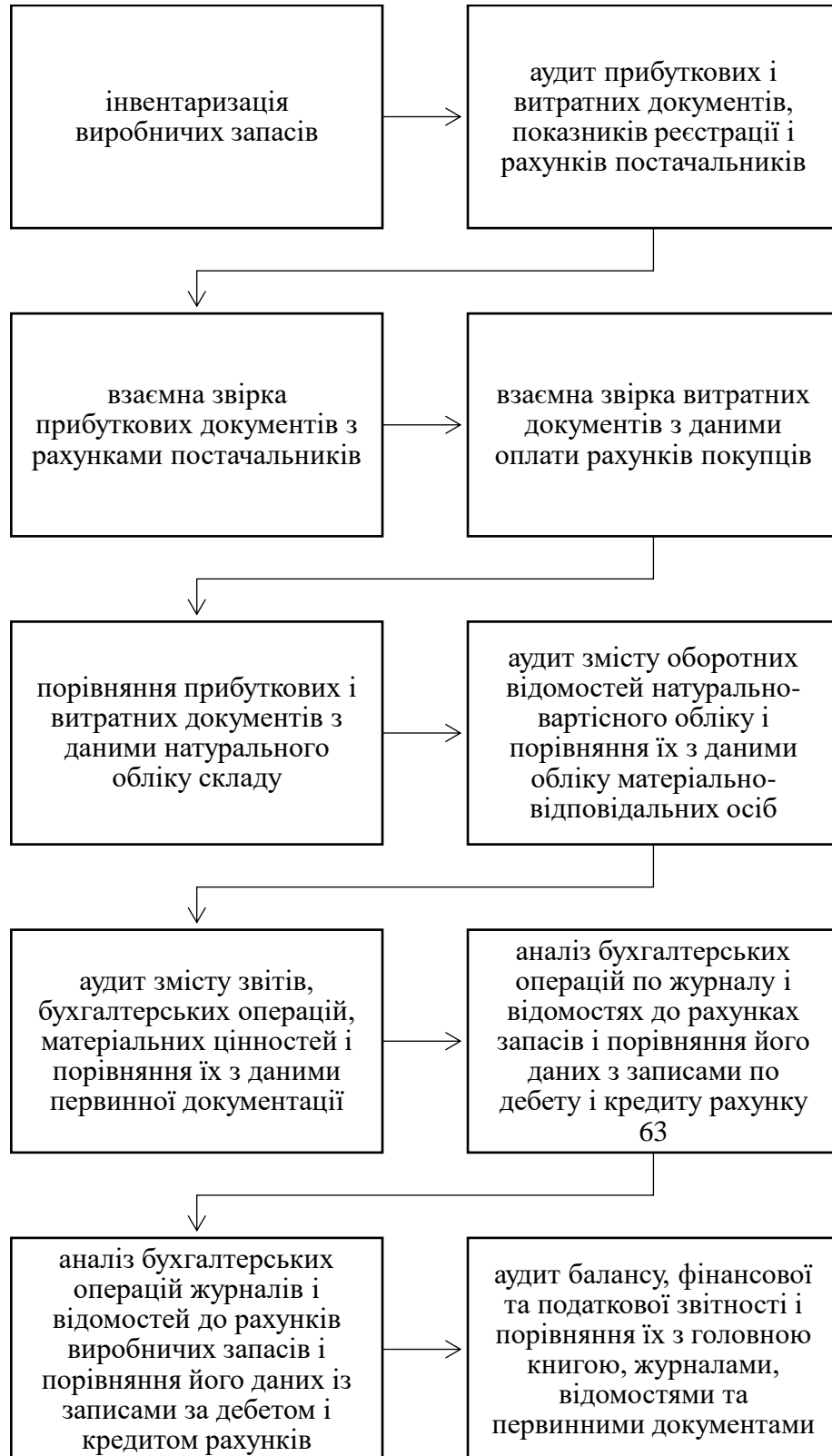
Додаток Б

Методи оцінки виробничих запасів

Метод	Особливості методу
Ідентифікованої собівартості одиниці запасів	Передбачає визначення витрат за кожною окремою одиницею запасів. Використовується при: невеликій номенклатурі запасів, виконанні спецзамовлень і проектів, унікальній характеристиці одиниці запасу, невеликій вартості запасів, неможливій заміні іншими запасами.
Середньозваженої собівартості	Оцінка ведеться за кожною одиницею запасів діленням сумарної вартості залишку запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початку звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів. Собівартість запасів буде залежати від придбання запасів за вищою ціною наприкінці місяця. Використовується при неналежній ідентифікації та періодичній системі обліку
Собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО)	Собівартість запасів, придбаних у першу чергу, повинна бути віднесена до запасів, що вибули у першу чергу. Використовується для: запасів у вигляді продуктів харчування (щоб уникнути збитків від псування), підприємств, які мають пільги з податку на прибуток.
Нормативних затрат	На підприємстві встановлюються нормативні облікові ціни, якими протягом місяця користуються для оцінки списання запасів. Наприкінці місяця обчислюють ціну, виходячи з фактичних витрат. Використовується на підприємствах промисловості зі складною технологією

Додаток В

Послідовність аудиту виробничих запасів

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Динаміка показників ліквідності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»
2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2021	2022	2023	2022/2021	2022/2023	2021/2023
Коефіцієнт покриття	2,97	2,94	2,80	-0,04	-0,13	-0,17
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,24	3,45	1,58	2,21	-1,86	0,35
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,0273	0,03	0,02	0,00	0,02
Чистий оборотний капітал	5195973,0 0	6695247,0 0	4944096,0 0	1499274,0 0	- 1751151,0 0	- 251877,00

Таблиця Г.2 – Динаміка показників платоспроможності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2021	2022	2023	2022/2021	2022/2023	2021/2023
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,65	0,64	0,64	-0,01	-0,01	-0,02
Коефіцієнт фінансової залежності	1,54	1,56	1,57	0,02	0,02	0,04
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,66	0,66	0,64	0,00	-0,02	-0,02
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,58	0,67	0,60	0,09	-0,07	0,02

Додаток Д

Таблиця Д.1 – Динаміка показників рентабельності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2021	2022	2023	2022/2021	2022/2023	2021/2023
Коефіцієнт рентабельності активів	0,36	0,07	-0,13	-0,29	-0,20	-0,49
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,65	0,12	-0,20	-0,53	-0,31	-0,85
Коефіцієнт рентабельності продажу товарів	0,57	0,21	-0,24	-0,36	-0,45	-0,81
Коефіцієнт рентабельності товарів	-0,77	-0,24	0,33	0,53	0,57	1,10

Таблиця Д.2 – Динаміка показників ділової активності СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2021	2022	2023	2022/2021	2022/2023	2021/2023
коефіцієнт оборотності кред.заб.	41,20	16,04	20,97	-25,16	4,93	-20,23
коефіцієнт оборотності деб.заб.	3,72	2,31	4,03	-1,41	1,72	0,32
строк погашення деб.заб.,днів	96,87	155,90	89,26	59,04	-66,64	-7,61
строк погашення кред.заб.,днів	8,74	22,44	17,17	13,71	-5,28	8,43
коефіцієнт оборотності мат.зап.	1,53	1,05	1,42	-0,47	0,37	-0,11
коефіцієнт оборотності ОЗ	2,48	1,67	2,38	-0,81	0,71	-0,09
коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,14	0,54	0,82	-0,60	0,27	-0,32
коефіцієнт оборотності активів	0,64	0,35	0,52	-0,28	0,17	-0,11

Додаток Е

Журнал господарських операцій із надходження та вибуття окремих
видів виробничих запасів

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	Оприбутковано паливно-мастильні матеріали ПК з ПДВ	203	631	1000,00
		641	631	200,00
2	Списання палива в межах норм	23	203	600,00
3	Списана втрата палива з визнанням вини водієм	947	203	100,00
4	Нарахований дохід від компенсації збитків	375	746	120,00
5	Нараховано компенсуюче ПЗ з ПДВ за п.198.5 ПКУ	947	641	20,00
6	Утримана сума нестачі із зарплати водія	661	375	120,00
7	Отримано цеглу від постачальника ПК з ПДВ	205	631	2500,00
		641	631	500,00
8	Списано цеглу на об'єкт будівництва	151	205	2000,00
9	Придбано у постачальників зерно ПК з ПДВ	201	631	1603,00
		641	631	320,60
10	Списано зерно на виробництво	23	201	1603,00
11	Оприбутковано комплектуючі, одержані від постачальника ПК з ПДВ	202	631	1600,00
		641	631	320,00
12	Відпущено зі складу та витрачено на виробництво продукції комплектуючі вироби	23	202	1500,00
13	Для виробництва стільців використано комплектуючі	23	202	100,00

Додаток И

Запропонований тест для оцінки системи внутрішнього контролю за
обліком виробничих запасів

Запитання	Варіанти відповідей			Примітки
	Так	Ні	Відповідь відсутня	
Чи всі операції з інвентаризації документуються швидко та точно?	X			
Чи регулярно проводиться інвентаризація та звірка з бухгалтерськими записами?	X			
Чи існує розподіл обов'язків між обробкою запасів і веденням обліку?	X			
Чи існують письмові процедури для обробки розбіжностей і нестач інвентаризації?	X			
Чи доступ до місць зберігання інвентарю обмежено лише уповноваженим персоналом?	X			
Чи регулярно перевіряється рівень запасів, щоб запобігти вичерпанню або надлишку?		X		
Чи методи оцінки запасів послідовні та відповідають стандартам бухгалтерського обліку?	X			
Чи існує система для виявлення застарілих або повільно оборотних запасів і вирішення таких питань?	X			
Чи існують засоби контролю, щоб запобігти крадіжці, втраті або пошкодженню запасів?	X			
Чи діяльність, пов'язана з інвентаризацією, періодично переглядається керівництвом на предмет ефективності?	X			
Чи дієва система внутрішнього контролю на підприємстві?	X			
Чи здійснюєте Ви контрольні процедури у своїй роботі?		X		
Сума ПДВ включається у первісну вартість виробничих запасів?	X			
Чи розроблений графік документообігу?	X			
Чи ознайомлені Ви з основними методологічними принципами обліку виробничих запасів відповідно до Наказу про облікову політику?	X			

Джерело: розроблено автором